

CIG

Council
for Inclusive
Governance

**SEARCHING
FOR SOLUTIONS
FOR KOSOVO'S NORTH**

Contents

- 1** SEARCHING FOR SOLUTIONS FOR KOSOVO'S NORTH
 - 1** Preface and Acknowledgements
 - 4** Vienna Roundtable
 - 14** Pržno Roundtable
 - 23** Overall Conclusions

- 25** KËRKIM PËR ZGJIDHJE PËR VERIUN E KOSOVËS
 - 25** Parathënie dhe Mirënjohje
 - 28** Tryeza e Rrumbullakët në Vjenë
 - 37** Tryeza e Rrumbullakët në Przhno
 - 46** Përfundimet e Përgjithshme

- 48** U POTRAZI ZA REŠENJIMA ZA SEVER KOSOVA
 - 48** Predgovor i izrazi zahvalnosti
 - 51** Okrugli sto u Beču
 - 59** Okrugli sto u Pržnom
 - 67** Opšti zaključci

- 69** PARTICIPANTS, PJESËMARRËSIT, UÇESNICI

CIG

**SEARCHING FOR SOLUTIONS
FOR KOSOVO'S NORTH**

Council for Inclusive Governance

New York, 2012

SEARCHING FOR SOLUTIONS FOR KOSOVO'S NORTH

Preface and Acknowledgements

The Council for Inclusive Governance (CIG) has been occupied with issues related to Kosovo since the very start of its work in 2010. Since June 2010, we have been conducting a program of Serb-Serb dialogue bringing to the table various, often opposing, political factions of Serbs in Kosovo and officials from Belgrade with the goal of advancing communication among these groups and improving the policies that are directed at the Kosovo Serbs. Policy recommendations to that effect were produced by the participants and formulated by CIG in May 2011. *Policy Recommendations on Serb Accommodation in Kosovo* can be found on our website at www.cigonline.net. Since 2011, Kosovo Albanian government and parliament officials and civil society representatives have been actively involved in CIG's new program broadening the discussions to include issues surrounding relations between Kosovo Serbs and the Kosovo government and especially between the Serbs in the north and Pristina.

These programs have been generously supported by the Swiss Federal Department of Foreign Affairs.

The two discussions that are the subject of this publication were held in December 2011 in Vienna, Austria, and in March 2012 in Pržno, on Montenegro's Adriatic coast. CIG brought party officials, analysts, and civil society representatives from Kosovo and Serbia and European and American diplomats together for discussion in a neutral and informal setting.

For many of the participants, these discussions were their first face-to-face communication since Kosovo's declaration of independence in February 2008.

The idea for the meetings came out of our separate conversations with politicians and analysts in Kosovo and Serbia throughout the summer and fall of 2011. Their thoughts helped us to draft the agendas for the discussions.

The goal of these CIG meetings was to create an opportunity for leaders from Kosovo and Serbia to search for solutions to the very tense situation in Kosovo's north that began in the summer of 2011, to identify some short- and long-term steps they could take to build confidence and trust between the sides, and to encourage them to exchange views on re-energizing the Serb-Albanian dialogue, both inside and outside of Kosovo and especially between the Serbs in the north and Kosovo's governmental institutions.

The issue of the north of Kosovo is one of the most complicated issues in Southeast Europe today. It threatens to destabilize not only Kosovo and Serbia but neighboring states, as well. Resolution of this issue will directly affect

Serbia's and Kosovo's main foreign policy goal—their eventual accession to the European Union.

On one hand, the meetings confirmed a host of preconceived and rigid ideas about the extreme difficulty of dealing with the problem of the north and that a resolution of this problem will require a long and arduous process. On the other hand, it was also clear from the conversations that a number of confidence-building measures are possible and should be implemented without delay. Recent outbursts of violence in the north testify to the importance of such measures. The reader will find them outlined in this text.

The discussions also brought to the fore important concerns about the Serbs in the south. These made it clear that the issue of the north cannot be viewed in isolation and should be considered as a part of the overall issue of accommodating all Serbs who live in Kosovo, north or south.

Despite their diverging views, the very fact that the participants came together and agreed to search for mutually acceptable ways to resolve the unsustainable status quo in the north give us all hope that this difficult problem can be resolved in a peaceful way. This, according to the participants, will require continuing dialogue, self-restraint, and patient work on improving the daily conditions of those who live in the north. Whether it becomes a reality depends on the political leaders on all sides.

The problems of Serbs and Albanians are intertwined. It will take a long time to finally separate the issues and resolve the Serb-Albanian dispute. Our hope is that the discussions organized by CIG bring this moment closer.

We are grateful to the participants for their contribution, discipline, patience, and respect for one another that were essential to the success of this undertaking. CIG hopes to maintain this dialogue and plans to organize future encounters soon.

We are deeply grateful to our colleagues and friends at the Swiss Federal Department of Foreign Affairs and especially to Caroline Tissot, Norbert Rüttsche, and Roland Salvisberg for their wholehearted support of CIG's activities and their indispensable cooperation. Without their encouragement these meetings would not have been possible. Their involvement confirms the important and persistent contribution that Swiss diplomacy is making to a lasting peace in the Balkans. We are also grateful to Lawrence Meredith of the European Commission for his most effective participation in both meetings and for his indispensable contributions as well as to his senior colleagues in Brussels, Stefano Sannino and Pierre Mirel, for their continuing active support of our efforts and confidence in our mission.

We also take this opportunity to thank the Chair of CIG's Board of Directors, Professor Steven L. Burg, for his active involvement and his wisdom in guiding

CIG's work and we would remiss not to also acknowledge at this time our other Board members, Gordon N. Bardos and Michael W. Elf, for their continuing good advice and support.

CIG Vice President Shpëtim Gashi was indispensable in the implementation of this initiative. We also thank our colleagues in Europe Arbër Kuçi, Ivana Stanojev, and Marija Govedarica for their contributions.

CIG takes full responsibility for this publication, which has not been reviewed by the participants.

Alex N. Grigorev, President

New York City

May 2012

VIENNA ROUNDTABLE

Summary of Discussions

The Council for Inclusive Governance (CIG) organized in December 2011 in Vienna, Austria, a roundtable for Serbia's and Kosovo's political party and government representatives. Participants included members of Serbia's Democratic Party, G17 Plus Party, Socialist Party of Serbia, Liberal Democratic Party, and Kosovo's Democratic Party of Kosovo, Democratic League of Kosovo, Self-Determination Movement, Alliance for the Future of Kosovo, Independent Liberal Party, United Serb List, and a number of analysts from Belgrade and Pristina. Swiss, EU, and U.S. diplomats took part as well. The roundtable was funded by the Swiss Federal Department of Foreign Affairs.

The idea for the meeting grew out of CIG's conversations with many of the invitees during the second part of 2011. A number of remaining disputes in the Western Balkans, the most urgent of which is the tense situation in the north of Kosovo, prevent the countries of the region from securing stability and from moving at

Roundtable in Vienna

a faster pace toward their common goal of membership in the European Union. CIG convened the meeting in Vienna with the goal of helping to generate new ideas on how to resolve the most pressing issues facing the region today.

The questions for the agenda were grouped under the general theme of “What will it take to resolve the problems in the north of Kosovo.” The participants were invited to identify options for settling the crisis in the north that should be taken off the table and those that should be examined further. They were encouraged to identify the main problems facing those who live in the north and suggest solutions that would best address those problems; to identify criteria that need to be fulfilled in order to arrive at a solution acceptable to all parties; to look into incentives that exist for Pristina, Belgrade, and the Serbs in the north to resolve the dispute; and to identify potential confidence-building measures.

As with any large roundtable of its kind, not all of the objectives on the agenda were fulfilled and will require a follow-up meeting. The following is a summary of the Vienna discussions and their conclusions. To encourage frank discussions, remarks have not been attributed to specific discussants and CIG asks for

the understanding of those whose remarks have not been fully captured in this brief report. The participants took part in the roundtable in their personal capacities and their positions do not necessarily reflect those of organizations they represent. The participants have not reviewed the report, and CIG takes the responsibility for its content.

Introductory Arguments

Two analysts from Belgrade and Pristina opened the roundtable. They offered an overview of the relations between Belgrade and Pristina and an analysis of the current situation in the north. The Belgrade participant addressed the relationship between economic hardships and political extremism. A weak economy, characterized by extreme levels of unemployment—about 45 percent in Kosovo and 20 percent in Serbia—is affecting not only the lives of Serbs and Albanians, but also the political positions of Belgrade and Pristina. He argued that in times of economic hardship clinging to nationalism is the best bet by the elites to extend their stay in power and deflect public attention from real issues. Both Belgrade and Pristina confront budget deficits, weak economic growth, widespread corruption, and organized crime. He suggested that Belgrade and Pristina should begin genuine cooperation and not only do so when pressured by the international community.

Regarding the crisis in the north of Kosovo, the speaker said that the dispute is not only between Belgrade and Pristina but also between Belgrade and the Serbs in the north, between Pristina and those Serbs, between Belgrade and the international community, and between Pristina and the international community. Belgrade should support solutions that benefit both Serbs in the north and those in the south, the speaker added. He also cautioned against “criminalizing” the barricades in the north. “While some people at the barricades may be criminals, the problem is real.” According to his argument, the source of the problem is not lawlessness; lawlessness is simply the result, not the cause, of the dispute. Neither Belgrade nor Pristina can function and make any progress with such constant political and security risks. President Tadic’s call for the removal of the barricades was not considered serious by some actors because, reportedly, there were measures taken by Serbian officials that prevented the implementation of the President’s message. The speaker concluded that the government of Kosovo has reaped some benefits from this situation, mostly because it did not act, benefiting from this inaction.

The analyst from Pristina refuted the commonly heard argument that Serbs and Albanians cannot live together. “It doesn’t make a lot of sense to say that Serbs can’t live together with Albanians in Kosovo but other ethnic groups in other countries can—for instance, Albanians in Serbia and Macedonia, Russians in

From left to right: Smiljana Milisavljević, Dejan Radenković, Jelena Trivan, Ardian Gjini, Sadri Ferati, and Stojanka Petković

Ukraine, and Hungarians in Romania.” The dissolution of the Soviet Union left 25 million Russians outside Russia and they seem to have been accommodated in their new respective countries, the speaker asserted. He also questioned the argument that northern Serbs are against integration because of their fear of Pristina, adding that according to this logic there should be more fear among the Serbs in the south than those in the north. “The northern Serbs live compactly in the north, so why fear? By contrast, southern Serbs live in areas surrounded by an Albanian population.”

The Pristina analyst noted that Belgrade’s approach is key to the integration of northern Serbs into Kosovo’s institutions but argued that Belgrade is doing the opposite. “It is using the northern Serbs to maintain some leverage over Kosovo’s politics and to keep the Kosovo status open.” The speaker briefly addressed the potential options for the north. He said that partition is not an adequate solution, mostly because most of the major actors strongly oppose it. Partition would also have implications for the region, he argued, especially for Bosnia and Herzegovina and Macedonia. The exchange of territories is also an unlikely option. This option is supported by certain sections of Serb and Albanian societies but is opposed by the international community. Partition could be achieved through secret talks between Belgrade and Pristina but for now remains an unlikely option. A third option, an Ahtisaari Plan “Plus” model that would offer additional rights for the northern Serbs is opposed by the

Albanians, mostly because they fear it would hamper the functioning of the state, and by Belgrade and northern Serbs because it leaves the north in Kosovo. A fourth option, a temporary mini-protectorate that would strengthen the rule of law, might be more acceptable to Belgrade and Pristina but the international community does not seem very keen to commit resources to this option, the participant concluded.

Major Points of Discussion

Belgrade and the Serbs from Kosovo

A northern Serb participant argued that “Belgrade may use the north to maintain some control over Kosovo but Pristina is also not interested in building partnerships; it also wants to harm the other side, especially when it says that criminal structures run the north.” He admitted that there are some criminals in the north, just as there are in the south, but said that they do not have enough influence to direct the course of events. “Criminals in the north are not the problem, they are a result of the problem.” He said that the internationals and Albanians have little influence on the north, and that only Belgrade can resolve the crisis.

This participant added that the assertions that northern Serbs are held hostage by Belgrade or by the criminals are not true. “Northern Serbs simply want to take their fate into their own hands.” If any solution on the north is to succeed, the Serb leaders from the north must be an essential part of any negotiations. He said that they would not give up voluntarily the prerogatives they have now—the independence of local governance, Serbian local institutions, the independence of social services (health and education institutions, etc.)—but may “only ask for more.” He also said that the institutions in the north are not parallel since they are the only institutions that exist in the north, though he said that they are Serbia’s institutions, not Kosovo’s, which is the essence of the dispute. The Ahtisaari Plan is unacceptable to the northern Serbs because it gives Kosovo independence and does not offer sufficient security and institutional guarantees for the Serb community. He said that only a plan that offers a strong institutional framework for the north would be acceptable to the northern Serbs, but offered no details of what this plan would look like. A solution for the north is urgent, he concluded.

Perspectives of Serbs from Kosovo

Two Serb realities exist in Kosovo: the north and the south, another Serb participant from the north said, arguing that the Serbs in the south were in a way “forced” to integrate into Kosovo’s institutions, including taking part in elections, obtaining identity cards, and car license plates, but the northern Serbs do not have to integrate. They fear losing their Serb identity: “We simply don’t want to

From left to right: Gordon Bardos, Oliver Ivanović, Dukagjin Gorani, Bekim Çollaku, Berat Buzhala, Nenad Radosavljević, and Randel Nojkić

be part of Kosovo. We don't want Kosovo's documents that say I am a Kosovar and not a Serb. The solution is some form of border adjustment."

A number of Serbs from the south argued that the Kosovo Serbs in the south have not been forced to accept the "harsh reality" but rather saw integration as the best option to improve their living standards. A Serb participant from the south also objected to the idea of partition, saying that it would produce severe negative consequences for the Serbs south of the Ibar River. He added that any solution for the north cannot be taken in isolation and should take into consideration possible consequences for the Serbs in the south.

A Serb speaker from Kosovo elaborated on some of the general developments regarding the Serbs in the south. A large portion of the Serb population in Kosovo is not informed about the reasons why the Serbs in the south are taking part in Kosovo's political process. "Serbs are not pleased with the developments, and that's why they take part in Kosovo's institutions." The majority of the Serbs in Kosovo live south of the Ibar River. They lived in difficult conditions and that is why they engaged in the political process, noted the speaker. He said that the Serbs in Kosovo's north do not trust anybody anymore, neither Pristina nor Belgrade, and that they know "what they don't want but not what they want." He said that Kosovo's government is achieving fairly good results considering the situation. He suggested that the same model of integration for the Serbs in the south could be applied for the Serbs in the north.

A participant from the north offered a list of problems of key concern to the people in the north. These included economic development, unemployment, identity, the return of refugees, restitution of property, missing persons, legal protection, and resolution of outstanding court cases. An Albanian speaker noted that the practical problems in the north are the same as in the south. Courts are not functioning properly. Electricity shortages, water supply, and unemployment are just as bad among Albanians. Another speaker said that these are all status issues. "You can't have rule of law in the north without resolving the status, in essence without first agreeing on whose laws to apply there." He predicted that unless the internationals act boldly the north would remain a frozen conflict for years to come. A Serb participant agreed that the frozen conflict would continue until Serbia and Kosovo know where their borders are. He added that Belgrade does not want all of Kosovo. "When it says both Kosovo and the EU, it means north Kosovo and the EU."

The issue of identity was raised by a number of participants. A number of Serbs said the term "Kosovar" is being imposed on them. "I have been a Serb for fifty years and don't want to change my identity now." But some other speakers said Kosovar doesn't mean Albanian. "The Albanians don't like this term either." It's an adjective meaning belonging to Kosovo. In other words, it means an inhabitant of Kosovo.

Pristina and the North

An Albanian participant from Kosovo rejected border adjustment or partition as an option. He called for compromise. "The Rambouillet Accord, the Ahtisaari Plan, and Kosovo's Constitution were all compromises." He explained that the Albanians themselves struggled to understand the notion of compromise for some time but have now understood that they need to create an understanding with the Serbs in the north and want to jointly think of solutions based on compromise. He said that Albanians and Serbs should focus on the reasons to live together, not just list reasons why they cannot live together. "Kosovo is neither the first nor the last state to function as a multiethnic state. A multiethnic state itself is a compromise." He reported that Kosovo's government has willingness and funds to make the north into a normal and prosperous part of Kosovo, but this could be achieved only when we begin to list the possibilities, not impossibilities, for co-existence." The speaker also said that the Kosovo government is willing to establish a dialogue and communication with "the people in the north" but did not specify who these people would be. He would, however, accept dialogue with the mayors of the Serb municipalities in the north in their private capacities.

The dispute is between Belgrade and Pristina, not between Serbs from Kosovo and Pristina, a speaker from Kosovo asserted. "Serbia is applying active

non-recognition of Kosovo, doing everything to derail Kosovo's state-building process, and making the lives of Albanians miserable." He said that Kosovo wants to be a good neighbor, but that Serbia should be a good neighbor too. He agreed with some assertions that Kosovo politicians have not changed since 2004, when interethnic unrest left scores dead, but said that Serbia's policy towards Kosovo has not changed either. "Rhetoric is the same as in Milosevic's time."

Albanians and Serbs have a communication problem. They communicate through media and indirect channels. But the problems they face require direct and intensive interactions, a number of speakers argued. Partition or exchange of territories would only be face-saving for Belgrade and past experiences show that face-saving solutions are not good for the people, an Albanian speaker said. He defended the Ahtisaari Plan, saying that it, in effect, offers Serbs in Kosovo a non-territorial autonomous status. First, the Parliament needs the support of two-thirds of the non-Albanian parliamentarians to change the Constitution. "This is why Albanians won't be able to dominate. Not because they are good guys." Second, the Parliament cannot change the election law without support of two-thirds of the non-Albanian parliamentarians. "Such a decision-making mechanism is like that in two chambers, just like in a federation." Third, the Ahtisaari Plan allows Serbia to transfer tax-free funds to Serbs in Kosovo through commercial banks. And fourth, the Plan allows for double citizenship: Serbs can have two drivers' licenses, two passports, and other documents. And the Serbs in Kosovo themselves can decide which documents to use. He urged the northern Serbs to articulate their needs and fears that the Ahtisaari Plan does not address. What kind of decisions do they want to make themselves? This participant concluded that Albanians would not accept any territorial or non-territorial federation.

A Way Forward? Building Confidence

A number of speakers, both Albanians and Serbs, said that Albanians and Serbs needed to build a common understanding, focus on practical issues and not on generic questions such as whether they should divide Kosovo or whether Serbs and Albanians can live together. These questions should not be part of the debate on the north. The integration of Serbs in the south of Kosovo should serve as a template to convince the Serbs in the north that integration is, indeed, possible, that the Albanian majority cannot dominate the institutions.

An Albanian participant suggested that politicians should focus more on economic development. "I am for a developed Kosovo, not for a multiethnic Kosovo." Regarding the north, he said that the issue is not about money. "It is not about competing with Serbia who is offering more. The north is about status. We can't resolve practical issues without first resolving its status."

A Serb speaker from the north said that the lack of confidence of the Serbs in the north of Kosovo toward Pristina is because Pristina has not done enough to build trust. A large number of court cases have not been resolved. "My house was burned and the perpetrators are still at large. Pristina wants the territory without the population." An Albanian speaker replied that hundreds of thousands of Albanian houses were burned and the perpetrators are also still at large. The Kosovo courts are still not properly operational so it is difficult to know what is ethnically motivated and what is due to poor court performance, he suggested. The Serb speaker said that even if the Serbs were to accept the money from Pristina, 20 million euros is an insignificant amount. "Even the University in Mitrovica receives from Belgrade 10 million euros."

The need for reconciliation and for confronting the past was a recurring theme. A Serbian party official said Serbs and Albanians should recognize the problem and make no excuses for crimes committed in the past. The speaker said that such confidence-building measures as resolving court cases and providing conditions for the refugees to return should be taken immediately. To build confidence also requires more direct communication. "Only a few people from both sides have the chance to communicate directly with each other." In the end, both sides should concede something in order to reach a solution acceptable to both sides, the speaker concluded.

The International Community

An Albanian participant argued that the EU does not have a balanced approach: it offers Serbia EU candidate status while only offering Kosovo access to its northern territory. Another participant disagreed with the assertion that the EU has an unbalanced approach and pointed to the results that the ongoing EU-sponsored Belgrade-Pristina dialogue in Brussels brought both sides. "The dialogue broke the deadlock of Serbs and Albanians. Many believed they would walk out before they would begin. The results are thin but they exist. We have to build on them instead of criticizing and undermining the dialogue." The speaker said that the EU will soon begin a dialogue on visa liberalization with Kosovo and also soon make a deal on the name of Kosovo to participate in the European program.

EU membership remains a major incentive for Serbia and Kosovo to cooperate. Serbia's EU integration path is directly linked to Kosovo, an Albanian speaker noted. He reminded the Serbs from the north that they have to take into account that their lack of cooperation will have negative consequences on Serbia's EU integration. The EU is not the same as it was two years ago; the influence of the five member states that continue to withhold recognition of Kosovo is not as powerful as two years ago. "Now Germany is playing the key role." He suggested that pressure on Serbia should be increased in order to achieve progress, especially on removing the barricades and dissolving parallel structures.

An international participant suggested that both sides should focus on finding some intermediate steps to stabilize the situation and prepare the ground for a political solution for the north. “We can’t ignore that Serbia does not recognize Kosovo, but let’s analyze the situation and see what can be done under the circumstances.” He noted that progress in one area could lead to progress in another. “The rising tide lifts all boats.”

Conclusion

Despite the fact that both Albanian and Serb participants mostly reiterated their well-known public positions on the north and the status of Kosovo in general, the roundtable in Vienna presented a number of important outcomes and potential openings. It also laid out an agenda for further discussions. The meeting provided a unique opportunity for many participants to sit down at the same table for the first time since early 2008 when Kosovo declared independence.

That said, it is clear that the search for compromises is at a very early stage.

The major obstacle to further productive discussions that is evident from the exchanges in Vienna is the overwhelming lack of trust and insufficient level of communication between Belgrade and Pristina, between Serbs and Albanians in general and especially between the Kosovo institutions and representatives of the Serbs in the north of Kosovo in particular. Distrust and suspicion are high. Further discussions of the type organized in Vienna would most definitely better introduce the sides to each other and will contribute toward further relaxation of the charged atmosphere between them.

However, the meeting in Vienna also showed that a number of confidence-building steps are possible even before a resolution of the crisis in Kosovo’s north is reached. Serb participants in the north identified the issues of security and the rule of law, and especially the functioning of the police and the justice system, securing property rights, unemployment, the organization of local self-governance in the north and fears of losing their Serb identity, as important issues on which they were willing to engage in discussions with their Albanian colleagues. These issues, albeit general in nature, merit further exploration by the participants. A suggested dialogue between the Kosovo institutions and all influential political actors in the north would be a good venue for it. A discussion on these issues and steps toward resolving them would constitute elaboration of much needed confidence-building measures.

These opportunities, presented by the roundtable in Vienna, should be explored at future meetings. CiG plans to organize a follow-up roundtable in early 2012.

PRŽNO ROUNDTABLE

Introduction

The Council for Inclusive Governance (CIG) organized on March 3-4, 2012 in Pržno, Montenegro, its second roundtable for Serbia's and Kosovo's political party and government representatives. The first meeting took place in Vienna in December 2011. Participants included members of Serbia's Democratic Party, United Regions of Serbia, Socialist Party of Serbia, Liberal Democratic Party, Serbian Progressive Party, and Kosovo's Democratic Party of Kosovo, Democratic League of Kosovo, Alliance for the Future of Kosovo, Independent Liberal Party, United Serb List, and a number of analysts from Belgrade and Pristina. Swiss and EU diplomats took part as well.

The roundtable was funded by the Swiss Federal Department of Foreign Affairs.

The agenda for the two-day meeting consisted of three sessions and included topics on cooperation between Belgrade and Pristina and the crisis in the north. Participants debated the current communication between Belgrade and Pristina and suggested new ways to intensify it at all levels. They also addressed the situation in Kosovo's north. They recommended that Pristina and the Serbs in the north should begin as soon as possible a dialogue to stabilize the situation and resolve the crisis.

The following is a summary of the roundtable discussions. To encourage frank discussions, remarks have not been attributed to specific discussants and CIG asks for the understanding of those whose remarks have not been fully captured in this brief report. The participants took part in the roundtable in their personal capacities and their positions do not necessarily reflect those of organizations they represent. The participants have not reviewed the report, and CIG takes the responsibility for its content.

Belgrade, Pristina, and Kosovo's North

Steps toward resolving the crisis in the north; Serbian elections in Kosovo; the impact of the Serb referendum in the north; the impact of the ongoing EU-sponsored Pristina-Belgrade dialogue

A number of participants identified four actors as key to resolving the dispute in the north of Kosovo: Belgrade, Pristina, the international community, and the Serbs in the north.

Serbs in the north have been organizing themselves through such actions as erecting barricades to "defend themselves from another eventual Kosovo police intervention," said a Serb participant, and added that they also organized a referendum that showed that the overwhelming majority is against integration

Roundtable in Pržno

into Kosovo's institutions. "Belgrade was against the referendum but it can't ignore the outcome," the speaker added. He said that it would be good if Belgrade could form a strong government after the spring elections, but cautioned that the formation of the new government might take months, so most likely the dialogue with Pristina will be "frozen" for a while. He called on Pristina to guarantee that it will not take "unilateral actions" saying that such a commitment would lead to building trust between Serbs and Albanians. Pristina, according to the speaker, is not to be trusted. He said that Pristina might intervene in the north to also deflect attention from the real issues that Kosovo is currently facing.

The dispute is going on forever and Belgrade and Pristina should address all issues without delay, a Kosovo Albanian speaker said. Delaying the resolution of problems and maintaining the status quo create conditions where it is impossible to resolve the problems. He added that the 2004 unrest showed that the status quo was untenable. The current status quo in the north should not be supported for the same reason. He said that although the Ahtisaari plan provides independence for Kosovo, it also offers full guarantees for the minority communities and Serbs should take advantage of these guarantees. The speaker said that it is rather shortsighted to call all Serbian structures in the north criminal. Pristina, he said, should try to communicate with those who are willing. The north needs democracy and economic development but the primary concern should be establishing the rule of law. He said that the police should be under one command and the police officers should "fight crime and not political activists." Addressing the EU integration process, he suggested that

all the Western Balkan countries, Serbia and Kosovo included, should enter the EU as a group. "It would serve as an incentive to cooperate with each other when they know they are in the same boat," the speaker concluded.

"I was for the division of power, not as much of the territory," a Serb participant stated while addressing possible solutions for the north. He said a similar model as in Bosnia could have been useful in this case: a bicameral Kosovo parliament, so that two sides could block one another if necessary and provide mechanisms to protect minority rights. He, however, said that this is out of the question now, but said that mere decentralization is not enough. He laid out six points as a road map for resolving the problem of the north: 1) There are negotiations between Pristina and Belgrade and they have produced some results; these talks should continue; 2) Improve relations between Pristina and Belgrade through a greater engagement of NGOs; 3) Establish communication between Albanian and Serb parties both in Kosovo and Serbia through their membership in international party organizations; 4) Establish cooperation between ministries in Kosovo and Serbia in charge of implementing the agreements reached in Brussels; 5) Organize formal meetings between officials of Belgrade and Pristina; and 6) Promote a joint approach in relation to the EU. He concluded that the crisis in the north will be resolved by itself if all the six points are implemented.

Another Serb discussant called on all sides to be realistic. "We have to be realistic, otherwise [we] won't be able to build any confidence." The reality is that Serbs in the north did not organize themselves politically on their own. Belgrade helped them, the speaker stated. The people in charge should say how these events happened. Belgrade does not accept the Ahtisaari plan and Pristina applauds it. The speaker said that Belgrade is dishonest with the Serbs in the north. "The Ahtisaari plan is the only document, if we do not accept it, then what? It's not a perfect document but yet it is the only document." He called on Belgrade officials to be more honest and realistic. The speaker also addressed the crime issue in the north. He held both Belgrade and Pristina responsible for it. He suggested that both Belgrade and Pristina should disclose the amount of funds they provide to the north and hold those responsible for misappropriation of funds accountable. He suggested that NGOs could do more to improve relations between Serbs and Albanians but first they have to distance themselves from politics. "Many NGOs support and say what governments say. NGOs should play a more critical role. They should also be held accountable and responsible for their actions." The civil society has to demand better governance both in Kosovo and in Serbia, both at the central and the local level, an Albanian participant agreed.

"We will not allow the Serbian local elections in Kosovo. Belgrade can either appoint local officials or prepare the ground for a Kosovo election in the north," an Albanian participant stated. Belgrade is allowed to fund projects in the north

but the international community should supervise the process. He said that Pristina should step up its efforts to promote the Ahtisaari plan in the north. The speaker noted that elections always disrupt the process. Belgrade is gearing up for elections in May and then will need time to form a government. And later Pristina may have elections too. He suggested that Pristina and Belgrade should be given an equal chance to work within an EU framework. "Carrots should be offered to everyone." He stated that the north can be resolved successfully only if Belgrade and Pristina move toward the EU simultaneously. "We need to design a careful and comprehensive process for the north. That leads to the development of sustainable local self-governance. Appointments of local officials in the north could help the transitory phase, to prepare for an election. Pristina should not be pushed into producing a special package for the north. If one is needed, then the international community should prepare it."

There is a lack of sincerity of Belgrade toward the Serbs in Kosovo, an Albanian speaker said. "Kosovo is an election problem for Belgrade but a real problem for Kosovo Serbs." He said that they should move away from this hostage situation of who is going to win elections in Serbia, and not delay the process. He said that everyone is afraid of change because some short-term benefits could be lost for certain groups. He criticized Belgrade for using double standards: "It wants special status for the north, but it says it will never recognize Kosovo's independence." Another participant stated that the crisis in the north is not about fears but about ambitions. Although there is an opening by both Pristina and Belgrade, the issue remains surrounded by ambiguity, but the sides need to engage in an open and honest exchange. He suggested that there should be more positive messages than threats from all sides.

Another speaker said that the solution should be designed jointly. "We need to have clarity and then we will adapt to the environment." Albanians and Serbs have been recycling the same arguments for ten years while the world has been changing. Confidence-building measures between Pristina and the north and between Serbs themselves are needed. He said that President Tadic's call for a "region called northern Kosovo is not a good step." The fears of the Kosovo Serbs are also not based on facts. He posed the question of "why do Kosovo Serbs in the north think that in the event of integration into Kosovo institutions, the Albanians will expel them?" He said that it was obvious that Serbia supported the referendum in the north since it did nothing to stop it.

"We are not decision-makers but we can promote our ideas to those who make decisions," an Albanian discussant said. Time is consumed by one election after another, which is not in line with the needs of the citizens. The referendum question in the north should have been whether they want to continue like this for another ten years. He said that the Albanians in Presevo had a referendum ten years ago, and asked what the result was, suggesting it had no impact. "If

we give people the chance to vote, Albanians would vote for unification with Albania, Serbs for unification with Serbia.” It is urgent to clarify the concept of perspectives and not keep people under the illusion that they will join Serbia in ten years or so. “Most of us don’t want to lose another ten years.” He said that the dialogue between Belgrade and Pristina was relatively successful because a perspective for European integration was introduced to both countries. He encouraged the international community to do more in this respect. Another participant asked EU to develop a clear road map with clear milestones that need to be achieved by either side and with a sense of dynamic conditionality. The number one criteria, this participant said, should be for Belgrade and Pristina to sit down together on their own and start agreeing on things.

The issue of the upcoming Serbian elections in Kosovo was also discussed. After noting that Belgrade would soon announce whether it would hold elections in Kosovo, a Serb speaker said that Belgrade is not sincere in pursuing its policy toward Kosovo. Belgrade should be more transparent and honest about what it wants the Kosovo Serbs to do. Pristina should also be more open. “We know about the German ultimatum on the Serbian institutions in the north but what do you do with thousands of people working in these institutions?” The speaker said that the issue should be resolved in the interests of the people of the north. Another participant suggested that the majority of the people currently employed in local administrations in the north would be employed in any future municipal government. Another speaker said that the referendum’s message was not only to Pristina that we are against your institutions but also to Belgrade that we want to become part of the decision-making process there. The speaker asked for more transparency. “We were told the Belgrade-Pristina dialogue was technical. It turned out to be political.” A speaker from Belgrade said that little progress would be made until the end of the year because of the elections. “Big decisions don’t take place during election campaigns.”

Pristina has taken a number of unpopular decisions such as the agreement on Kosovo’s regional representation and the laws on Hoca e Madhe/Velika Hoca and the historic center of Prizren, an Albanian participant pointed out. He said that giving too much power to the north could undermine the order of Kosovo. Belgrade was asked to stop funding the parallel structures and Pristina was asked to be creative. But Pristina is running out of maneuvering space. He said that while Pristina is pushed to implement the Ahtisaari plan fully in the south, the international community is not helping Pristina to implement the Ahtisaari plan in the north. Kosovo’s government can only go so far. It functions due to the guaranteed votes of the minority communities. The speaker said that the opposition parties have gained more Albanian votes in the last parliamentary election, or total votes for that matter, than the parties in the government. Another speaker said that Kosovo’s government does have a plan for the north:

the Ahtisaari plan. He asked whether Serbs and Belgrade have a plan. He also said that it is not clear to Pristina who it should talk to about the north: to the Serbs in the north or to Belgrade.

Pristina and the Serbs in the North

Establishing trust, communication and cooperation within the region of Mitrovica

In a follow up to the conclusions of the Vienna roundtable, the participants discussed the possibility of initiating communication between Pristina and the Serbs in the north. A number of representatives from Kosovo extended a public invitation to the Serbs in the north to begin communication and cooperation with Kosovo's institutions including visiting the government ministries in Pristina. Some suggested that a first step might be for the Serbs in the north to talk to the Serbs in the Kosovo government about their experience of integration. A speaker said that the referendum in the north has complicated the situation. "The referendum may have no legal implications but will have political ones." He added that Belgrade does not control the Serbs in the north directly but it does fund them. He suggested it would be good if the Serbian mayors in the north could sit down and come up with a joint strategy, even though this is very difficult, and almost impossible to achieve at the moment," the speaker said. Some Serbs in the north support engagement and are making certain positive moves but admit that others who are against it are in control of the situation and make the final decisions on these issues.

There are many Serbs who are willing to participate in Kosovo's institutions but they are intimidated, said a speaker, adding that there are currently about "8,000 applications for Kosovo IDs pending with the Kosovo institutions and about 2,000 people from the north are currently on the Kosovo government's payroll." The speaker said that Kosovo's government is willing to invest in the north but the Serbs do not accept Kosovo government funds. There are a number of projects underway, such as the cemetery maintenance and installation of lights in the vicinity of churches. The government spent about half a million euros on four projects in 2011. The project proposals came from the local Serbs. The speaker said that not all parallel structures are criminal or illegal and added that Serbia-funded health and education services should remain.

A speaker familiar with the Serbian structures in the north said that they also support the resolution of the crisis through peaceful means, but, according to him, the Serbs in the north are avoiding communication with Pristina because Pristina says they are criminals and corrupted people, referring also to the mayors. He said that EULEX should treat both communities equally. "It is on the side of the Albanians for now." He explained that Serbs in the north cannot

discuss the Ahtisaari plan as long as the Serbian government doesn't recognize it. "President Tadic has said that if the Ahtisaari plan would be implemented, the Serbs in Kosovo would vanish." He suggested issues such as IDPs and refugees as first topics for eventual discussions between Pristina and Serbs in the north. He also asked Pristina to pledge that it would not resort to violence in resolving disputes. He admitted that some Serbs get pensions and IDs from Pristina, but said that Albanians did the same in the 1990s. Some Albanian speakers said that "Albanians had no alternative documents in the 1990s. Serbs do." Regarding the Serbian local elections, the speaker said that they should be held even if they are in violation of UN Resolution 1244. "Albanians violated 1244 first. They declared independence and organized elections independently. According to 1244, only UNMIK has the right to call elections." The speaker said that the big issues should be discussed at higher levels, with authorities in Belgrade. "We can talk about daily problems citizens face, such as garbage collection, water supply, but not status issues."

An Albanian speaker said that Kosovo Serbs in the north cannot say that they are not offered rights. "They refuse them." He said that those living in the north should be given more information about what happens in the rest of Kosovo. Kosovo television should be made available in the north just as Serbian television stations are available in the south. He suggested that the Ahtisaari plan should be explained to the people. "The Serbs in the north should tell us what the Ahtisaari plan is not providing." The speaker agreed that the local authorities in the north do not have power to discuss bigger political issues. He said that it would be difficult to build confidence between the communities given that young Serbs and Albanians have not been communicating for over twenty years. He suggested that communication should also be established between less politicized groups such as professionals in areas of education and healthcare.

A Serb speaker said that it was very useful to be again in contact with former colleagues, and suggested that they should initiate informal discussions themselves. She suggested that Belgrade authorities should invite Kosovo Serb representatives to Belgrade or come themselves to Kosovo and "ask us what we want, what we need, and how do we see the solutions of the outstanding problems." Another speaker, however, said that what local people think in the north is irrelevant to decision-makers in Belgrade and Pristina. He said that the north is a problem for everyone. He suggested addressing practical problems first, such as unemployment. Regarding the returns, the speaker said that unfortunately the process is over. "These people will never return. They have built their new lives elsewhere."

The identity issue also came up. A Serb participant said that the Serbs in the north will not take Kosovo IDs and other documents that say they are 'Kosovars.' Another participant said that the identity issue is a problem for everyone: "If one

can't convince even the Albanians that they are Kosovars, how can one convince the Serbs?" In conclusion, the participant said that the implementation of the agreements is key and he did not expect addressing the resolution of the issues of the north until 2013.

Conclusions and Recommendations

A number of conclusions and recommendations emerged from the roundtable. These were made by individuals or by groups of individuals and were not based on consensus.

- Pristina should make clear that it wants to have an open channel of communication with the Serbs in the north including those heading the parallel institutions there. Now that Pristina is accepted as interlocutor by Belgrade, it should also be acceptable for the Serbs in the north.
- Belgrade will have a new government and most likely new politics. Whether the politics toward Kosovo will change remains to be seen. A government with strong parliamentary support can deal with the issues of the north more effectively.
- A dialogue between Pristina and the Serbs on the north is desirable. A sustainable solution without the presence of Belgrade in this dialogue will be difficult to achieve.
- Agreements reached in Brussels should be implemented fully and swiftly.
- The barricades should be removed and freedom of movement should be established for all in the north, as well as freedom of movement within all of Kosovo, for the Albanians to travel in the north and for the Serbs to travel in the south.
- The ground should be prepared for conducting Kosovo elections in the north.
- Belgrade does not have to recognize Kosovo's independence but should accept Kosovo as a single territorial unit and stop funding parallel structures on Kosovo's territory.
- All sides should strive to strengthen security and refrain from actions that lead to violence while preparations for dialogue are under way.
- Belgrade, Pristina, and Kosovo Serbs should understand that there would be no partition of Kosovo or exchange of territories.
- Confidence is reached through results. Serbs in north Mitrovica should talk to Albanians in south Mitrovica. The two mayors should sit together first and then have experts from two municipalities cooperate on resolving various problems (waste collection, water supply, heating, electricity, etc.). Such

meetings could later be extended to other Serbian mayors in the north. The mayors of the four Serbian municipalities in the north could later sit down with the mayor of Mitrovica and other neighboring municipalities and establish a permanent working table, organize meetings once a week.

- Serbia's security and intelligence structures should withdraw from the north. They are an obstacle to the implementation of the agreements and a key source of tensions in the north.
- Serbs in the north have a communication problem with Belgrade and with Serbs in the south.
- Serbs in the north should know more about the Ahtisaari plan to assure that their position against the Ahtisaari plan is an informed one.
- Belgrade should be transparent and disclose the details of the agreements reached with Pristina and informal agreements with the EU and its commitments given to the EU.
- All sides should calm down the rhetoric. One cannot have meaningful dialogue if people are sending aggressive messages.
- Undertake confidence-building measure: evaluation of agreements; clarification of criminal allegations; establishment of a clear and transparent court system in the north; Kosovo Police Service should be professionalized and reformed, perhaps through inclusion of Serbs in Kosovo's special police units; trust in KFOR and EULEX should be improved; increase cooperation of the police with citizens.

OVERALL CONCLUSIONS

The search for a compromise and mutually accepted solutions for the north of Kosovo is at a very early stage. The sides are very far from each other. One thing, however, was clear to the participants in both Vienna and Pržno: the problem of the north is a political problem and should be dealt by political means.

The key prerequisite for the start of such a process is strengthening security in the north. All sides should understand that there would be no partition of Kosovo or exchange of territories. All remaining barricades there must be removed and freedom of movement should be established and guaranteed for everyone. Political leaders and the media should calm down the rhetoric. There can be no meaningful dialogue while the aggressive language is being exchanged.

Establishing communication and trust between sides is crucial. The gap between Serbs and Albanians and their mutual distrust and suspicion of each other are overwhelming. Further discussions of the type organized by CIG would be a serious contribution toward further normalization of relations.

Dialogue should be organized on several levels.

Dialogue on practical issues between the political representatives of south and north Mitrovica would not only establish a point of permanent contact for the local officials but would also seek to resolve many real life issues and problems through which confidence can be reached.

Any resolution requires a dialogue between the political leaders of Serbs in the north and leaders of Kosovo's institutions. Pristina should make it clear that it wants to have an open channel of communication with all Serbs in the north including those who are chosen by the Serb community there to represent them. These politicians represent an important part of the political spectrum in the north and influence citizens there. Those who have not committed any crimes and want to stay engaged in politics should have a political future within Kosovo's political system.

The politicians in the north should accept Pristina as an interlocutor. Now that Pristina is accepted as interlocutor by Belgrade, it should also be acceptable for the Serbs in the north.

However, as acute as the crisis in the north might be, its resolution is impossible without the active engagement of Pristina and Belgrade, their bilateral political dialogue, and without the continuing assistance of the international community.

A number of confidence-building steps are possible even before a resolution of the crisis in Kosovo's north is reached. Participants identified the issues of security and the rule of law, and especially the functioning of the police and the justice system, securing property rights, unemployment, the organization of local

self-governance in the north and fears of losing their Serb identity, as important issues on which they were willing to engage in discussions with their Albanian counterparts. These issues, albeit general in nature, merit further exploration. The suggested dialogue between the Kosovo institutions and all influential political actors in the north would be a good start and a good venue for it.

KËRKIM PËR ZGJIDHJE PËR VERIUN E KOSOVËS

Parathënie dhe mirënjohje

Këshilli për Qeverisje Inkluzive (CIG) ka qenë i zënë me çështjet lidhur me Kosovën që nga fillimi i punës së tij në vitin 2010. Nga qershori i vitit 2010, ne kemi qenë duke zhvilluar programin e dialogut serbo-serb duke sjellë në tavolinën e diskutimeve fraksione të ndryshme, shpesh të kundërta politike të serbëve në Kosovë si dhe zyrtarë nga Beogradi me qëllim të përparimit të komunikimit mes këtyre grupeve dhe me qëllim të përmirësimit të politikave të cilat i drejtohen serbëve të Kosovës. Në këtë frymë, rekomandimet e politikave janë prodhuar nga pjesëmarrësit dhe janë formuluar nga CIG në maj të vitit 2011. *Rekomandimet e Politikave për Akomodimin e Serbëve në Kosovë* mund të gjendet në faqen tonë të internetit www.cigonline.net. Që nga viti 2011, zyrtarë shqiptarë të qeverisë dhe parlamentit të Kosovës si dhe përfaqësues të shoqërisë civile kanë qenë pjesë aktive e aktiviteteve të programit të ri të CIG duke zgjeruar kështu diskutimet dhe duke përfshirë çështje rreth marrëdhënieve mes serbëve të Kosovës dhe qeverisë së Kosovës e posaqërisht ndërmjet serbëve të veriut dhe Prishtinës.

Këto programe janë mbështetur financiarisht nga Departamenti Federal Zvicrran i Punëve të Jashtme.

Dy prej diskutimeve të cilat janë të përfshira në këtë raport janë mbajtur në dhjetor të vitit 2011 në Vjenë të Austrisë, dhe në mars të vitit 2012 në Przhno të bregdetit të Adriatikut në Mal të Zi. CIG ka bashkuar në tryezën e diskutimeve në vende neutrale e joformale udhëheqës të partive, analistë dhe përfaqësues të shoqërisë civile nga Kosova e Serbia si dhe diplomatë evropian e amerikan.

Për pjesën më të madhe të pjesëmarrësve, këto diskutime kanë qenë hera e tyre e parë e komunikimit të drejtpërdrejt qysh nga koha e shpalljes së pavarësisë së Kosovës në shkurt të vitit 2008.

Idea për mbajtjen e këtyre takimeve ka dalë nga bisedat e ndara me politikanë e analistë në Kosovë e Serbi përgjatë verës dhe vjeshtës së vitit 2011. Mendimet e tyre na kanë ndihmuar për të hartuar agjendat e diskutimeve.

Qëllimi i këtyre takimeve të CIG ka qenë krijimi i kushteve për udhëheqësit e Kosovës e Serbisë për kërkimin e zgjidhjeve për situatën mjaft të tensionuar në veri të Kosovës që u përshkallëzua në verë të vitit 2011, për identifikimin e disa hapave afatshkurtër dhe afatgjatë që mund të ndërmerren për ndërtimin e besimit mes dy palëve, si dhe për t'i inkurajuar palët që të shkëmbejnë pikëpamjet rreth rigjenerimit të dialogut serbo-shqiptar, si brenda ashtu edhe jashtë Kosovës e në vecanti në mes serbëve në veri dhe institucioneve të qeverisë së Kosovës.

Cështja e veriut të Kosovës, sot është njëra nga çështjet më të ndërlikuara në Evropën juglindore. Ky problem kërcënon stabilitetin jo vetëm të Kosovës e Serbisë por edhe të shteteve fqinje gjithashtu. Zgjidhja e këtij problem do të ndikojë drejtpërdrejt në qëllimin kryesor të politikës së jashtme të Serbisë e Kosovës – antarësimin e tyre eventual në Bashkimin Evropian.

Në njërën anë, takimet kanë konfirmuar një numër të madh të ideve rigjide e të paragjykuara për vështirësinë e madhe të përballjes me problemin e veriut, si dhe kanë konfirmuar idenë se zgjidhja e këtij problem do të kërkojë një process të gjatë e të mundimshëm. Në anën tjetër, nga bisedat është parë qartë se një numër i masave për ndërtimin e besimit janë të mundshme dhe duhet të implementohen pa vonuar. Shpërthimet e fundit të dhunës në veri dëshmojnë për rëndësinë e masave të tilla. Lexuesi do të mund ti shohë këto të përshkruara në këtë tekst.

Diskutimet poashtu kanë vënë në pah brenga valide për serbët në jug. Është bërë e qartë se çështja e veriut nuk mund të shihet e izoluar por duhet të konsiderohet si pjesë e problemit të përgjithshëm të akomodimit të serbëve që jetojnë në Kosovë, si në veri ashtu edhe në jug.

Përkundër pikëpamjeve të kundërta, vetë fakti që pjesëmarrësit janë bashkuar dhe janë pajtuar të kërkojnë mënyra të pranueshme për secilën palë për zgjidhjen e status quo-së së paqëndrueshme në veri, na jep të gjithëve shpresë se ky problem i vështirë mund të zgjidhet me mjete paqësore. Sipas pjesëmarrësve, një gjë e tillë do të kërkojë vazhdim të dialogut, vetëpërbajtje dhe punë të palodhshme në përmirësimin e kushteve ditore të atyre që jetojnë në veri. Se a do të bëhet kjo realitet varet nga udhëheqësit politik të të gjitha anëve.

Problemet e serbëve e shqiptarëve janë të ndërlidhura. Do të marrë një kohë të gjatë para se çështjet të ndahen dhe para se të zgjidhet mosmarrëveshja serbo-shqiptare. Ne shpresojmë se këto diskutime të organizuara nga CIG do ta shkurtojë këtë kohë.

Në u jemi shumë falenderues pjesëmarrësve për kontributin, disiplinën, durimin dhe respektin që kanë treguar për njëri tjetrin, gjëra këto që kanë qenë kyce për suksesin e këtyre aktiviteteve. CIG shpreson ta vazhdojë këtë dialog dhe planifikon të organizojë takime të këtij lloji shumë shpejt.

Ne i jemi shumë falenderues kolegëve dhe miqve tanë nga Departamenti Federal Zvicrran i Punëve të Jashtme, me theks të vecantë Caroline Tissot, Norbert Rüttsche dhe Roland Salvisberg për përkrahjen e tyre të pazezervë për aktivitetet e CIG si dhe për bashkëpunimin e tyre permanent. Pa inkurajimin e tyre, këto takime nuk do të ishin të mundura. Pjesëmarrja e tyre konfirmon kontributin e rendësishëm dhe të vazhdueshëm që diplomacia zvicrrane është duke dhënë në krijimin e paqes së qëndrueshme në Ballkan. Gjithashtu i jemi

mirënjohës Lawrence Meredith nga Komisioni Evropian për pjesëmarrjen e tij shumë efikase në të dyja takimet dhe për kontributin e tij të pashtershëm si dhe kolegëve të tij në Bruksel, Stefano Sannino dhe Pierre Mirel për përkrahjen e tyre të vazhdueshme të përpjekjeve tona dhe besimit në misionin tonë.

Shfrytëzojmë këtë mundësi për të falenderuar kryesuesin e bordit të drejtorëve të CIG, profesorin Steven L. Burg, për pjesëmarrjen e tij aktive dhe për këshillat për drejtimin e punës së CIG. Me këtë rast poashtu duam t'i falenderojmë edhe anëtarët tjerë të bordit, Gordon N. Bardos dhe Michael W. Elf për këshillat dhe përkrahjen e vazhdueshme.

Nënkryetari i CIG Shpëtim Gashi ka qenë i pazëvendësueshëm në implementimin e kësaj iniciative. Ne poashtu dëshirojmë të falenderojmë kolegët tanë në Evropë Arbër Kuçi, Ivana Stanojev dhe Marija Govedarica për kontributin e dhënë.

CIG merr përgjegjësinë e plotë për këtë raport i cili nuk është lexuar nga pjesëmarrësit.

Alex N. Grigorev, Kryetar

*Nju Jork
Maj 2012*

TRYEZA E RRUMBULLAKËT NË VJENË

Përmbledhje e Diskutimeve

Këshilli për Qeverisje Inkluzive (CIG) në dhjetor të vitit 2011, në Vjenë të Austrisë, ka organizuar një tryezë të rrumbullakët për përfaqësues serbë dhe shqiptarë nga partitë politike dhe qeveria. Pjesëmarrësit përfshinin anëtarë nga partitë politike të Serbisë, si Partia Demokratike, Partia G17 Plus, Partia Socialiste e Serbisë, Partia Liberal Demokrate, dhe anëtarë nga partitë politike të Kosovës, si Partia Demokratike e Kosovës, Lidhja Demokratike e Kosovës, Lëvizja Vetëvendosje, Aleanca për Ardhmerinë e Kosovës, Partia e Pavarur Liberale, Lista e Bashkuar Serbe, si dhe një numër analistësh nga Beogradi dhe Prishtina. Poashtu morën pjesë diplomatë nga Zvicra, BE-ja dhe SHBA-të. Tryeza është financuar nga Departamenti Federal i Punëve të Jashtme të Zvicrës.

Idea për këtë takim lindi nga bisedat e CIG-ut me shumë nga të ftuarit gjatë gjysmës së dytë të vitit 2011. Një numër i konflikteve të pazgjidhura të Ballkanit perëndimor, prej të cilave më e ngutshmjia është situata e tensionuar në veriun e Kosovës, pengojnë vendet e rajonit nga sigurimi i stabilitetit dhe lëvizjes më ritëm më të shpejtë drejt cakut të tyre të përbashkët, antarësisimit në Bashkimin Europian. CIG organizoi takimin në Vjenë për të ndihmuar krijimin e ideve të reja se si të zgjidhet çështja më urgjente me të cilën ballafaqohet rajoni sot.

Pyetjet e agjendës ishin të grupuara rreth temës kryesore “Çfarë nevojitet për zgjidhjen e problemeve të veriut të Kosovës.” Pjesëmarrësit ishin ftuar për t’i identifikuar mënyrat e zgjidhjes së krizës në veri të cilat nuk janë relevante për tu diskutuar dhe ato të cilat duhet të shqyrtohen më tej. Pjesëmarrësit u inkurajuan që t’i identifikojnë problemet kryesore me të cilat përballen ata të cilët jetojnë në veri dhe të propozojnë zgjidhje që do të ishin më të mirat për t’i zgjidhur ato, t’i identifikojnë kriteret të cilat duhet të përmbushen në mënyrë që të arrihet një zgjidhje e pranueshme për të gjitha palët, të shikojnë për mundësitë e bashkëpunimit që ekzistojnë për Prishtinën, Beogradin dhe serbët e veriut për ta zgjidhur konfliktin, si dhe t’i identifikojnë masat e mundshme për ta ndërtuar besimin e ndërsjellë.

Sikurse në të gjitha tryezat e mëdha si kjo, jo të gjitha objektivat e agjendës janë përmbushur dhe kërkojnë një takim pasues. Në vijim është përmbledhja e diskutimeve të Vjenës dhe përfundimet e tyre. Për të inkurajuar diskutime të hapura, komentet nuk ua janë atribuar diskutuesve specifik dhe CIG kërkon mirëkuptimin e atyre, të cilëve komentet nuk u janë kapur plotësisht në këtë raport të shkurtër. Pjesëmarrist morrën pjesë në këtë tryezë të rrumbullakët në cilësinë e tyre personale dhe qëndrimet e tyre jo domosdoshmërisht reflektojnë ato të organizatave të cilat i përfaqësojnë. Pjesëmarrësit nuk e kanë rishikuar raportin, dhe CIG mban përgjegjësinë për përmbajtjen e tij.

Argumentet hyrëse

Dy analistë nga Beogradi dhe Prishtina e hapën diskutimin. Ata paraqitën një vështrim mbi marrëdhëniet në mes të Beogradit dhe Prishtinës dhe një analizë të situatës aktuale në veri. Pjesëmarrësi nga Beogradi adresoi marrëdhënien ndërmjet mjerimit ekonomik dhe ekstremizmit politik. Ekonomia e dobët, e karakterizuar nga nivele ekstreme të papunësisë – rreth 45 për qind në Kosovë dhe 20 për qind në Serbi – nuk po e prekë vetëm jetën e serbëve dhe shqiptarëve, por poashtu qëndrimet politike të Beogradit e Prishtinës. Ai argumentonte që në kohë të vuajtjes ekonomike kapja për nacionalizëm është mënyra më e mirë për elitën që ta zgjasë qëndrimin e saj në fuqi dhe që ta shmangë vëmendjen e publikut nga çështjet e vërteta. Që të dyja, si Beogradi ashtu dhe Prishtina përballen me deficite të buxhetit, rritje të dobët ekonomike, korrupsion dhe krim të organizuar të përhapur. Ai propozoi që Beogradi dhe Prishtina do të duheshin të fillonin një bashkëpunim të sinqertë, dhe jo vetëm atëherë kur një gjë e tillë kërkohet nga komuniteti ndërkombëtar.

Në lidhje me krizën në veri të Kosovës, folësi tha që mosmarrëveshja nuk qëndron vetëm ndërmjet Beogradit dhe Prishtinës, por poashtu ndërmjet Beogradit dhe serbëve të veriut, Prishtinës dhe këtyre serbëve, ndërmjet Beogradit dhe komunitetit ndërkombëtar, dhe ndërmjet Prishtinës dhe komunitetit ndërkombëtar. Beogradi do të duhej të mbështeste zgjidhjet nga të cilat do të përfitonin si serbët në veri të Kosovës poashtu edhe ata në jug, shtoi folësi. Ai poashtu tërqohi vërejtjen kundër “kriminalizimit të barrikadave në veri.” “Ndërsa disa persona tek barrikatadat mund të jenë kriminelë, problemi është real.” Sipas argumentit të tij, burimi i problemit nuk është shkëlja e ligjeve, shkëlja e ligjeve është thjeshtë rezultat, e jo shkak, i konfliktit. As Beogradi e as Prishtina nuk mund të funksionojnë dhe të përparojnë më një rrezik të tillë të përhershëm politik e të sigurisë. Thirrja e presidentit Tadiq për largimin e barrikadave nuk është konsideruar serioze nga disa akterë, ngase thuhet që zyrtarët serbë kishin marrë masa për të parandaluar zbatimin e mesazhit të presidentit. Folësi konkludoi se qeveria e Kosovës ka përfituar nga kjo situatë, më së shumti për shkak se nuk ka vepruar, duke përfituar kështu nga mosveprimi.

Analisti nga Prishtina e hodhi poshtë argumentin që dëgjohej shpesh se serbet dhe shqiptarët nuk mund të jetojnë së bashku. “Nuk ka shumë kuptim të thuhet që serbët dhe shqiptarët nuk mund të jetojnë së bashku në Kosovë, por grupe të tjera etnike në vende tjera munden—për shembull, shqiptarët në Serbi dhe Maqedoni, rusët në Ukrainë dhe hungarezët në Rumanë.” Shpërbërja e Bashkimit Sovjetik la 25 milion rusë jashtë Rusisë dhe ata duket se janë akomoduar në shtetet e tyre të reja përkatëse, deklaroi folësi. Ai poashtu vuri në pikëpyetje argumentin që serbët e veriut janë kundër integritimit për shkak të frikës së tyre nga Prishtina, duke shtuar që sipas kësaj logjike frika do të duhej të ishte më e

madhe tek serbët në jug sesa tek ata në veri. “Serbët e veriut jetojnë të vetëm në veri, atehërë përse të frigohen! Nga ana tjetër, serbët e jugut jetojnë në zona të rrethuara nga një popullatë shqiptare.”

Analisti nga Prishtina theksoi se qasja e Beogradit është çelësi i integritetit të serbëve të veriut në institucionet e Kosovës, por tha se Beogradi është duke e bërë të kundërtën. “Beogradi është duke i shfrytëzuar serbët e veriut për të ushtruar tryzni mbi politikën e Kosovës dhe për të mbajtur cështjen e statusit të Kosovës të hapur”. Folësi shkurtimisht adresoi opsionet e mundshme për veriun. Ai tha që ndarja nuk është zgjidhje e mundshme, kryesisht për shkak se akterët kryesorë e kundërshtojnë fuqishëm një gjë të tillë. Ndarja, sipas po të njejtit analist, poashtu do të kishte pasoja për rajonin, sidomos për Bosnje e Hercegovinën dhe Maqedoninë. Shkëmbimi i territoreve është poashtu opsion që ka pak gjasa të ndodhë. Ky opsion është i mbështetur nga disa pjesë të shoqërisë serbe dhe asaj shqiptare por kundërshtohet nga komuniteti ndërkombëtar. Ndarja do të mund të arrihej nga bisedime të fshehta ndërmjet Beogradit dhe Prishtinës, por që tani për tani mbetet opsion i pamundur. Një opsion i tretë, modeli i planit të Ahtisaarit “Plus” që do të ofronte të drejta shtesë për serbët në veri, kundërshtohet nga shqiptaret kryesisht për shkak të frikës se dikë do të frenonte funksionimin e shtetit, si dhe nga Beogradi dhe serbët e veriut ngaqë e lë veriun brenda Kosovës. Opsioni i katërt, një mini-protektorat i përkohshëm që do të forconte sundimin e ligjit do të mund të ishte më i pranueshëm për Beogradin dhe Prishtinën por komuniteti ndërkombëtar nuk duket të jetë i gatshëm për ti siguruar resurset e nevojshme për këtë opsion, konkludoi folësi.

Pikat kryesore të diskutimit

Beogradi dhe serbët e Kosovës

Një pjesëmarrës serb nga veriut argumentonte se “Beogradi mund ta përdorë veriun për të mbajtur ndonjë lloj kontrolli mbi Kosovën por as Prishtina nuk është e interesuar për të ndërtuar partneritet, për më shumë ajo dëshiron t’ju bën dëm të tjerëve, sidomos kur thotë se strukturat kriminale e sundojnë veriun.” Ai pranoi që ka disa kriminelë në veri sikurse në jug, por tha që ata nuk kanë mjaft ndikim për të drejtuar kursin e ngjarjeve. “Kriminelët në veri nuk janë problemi, ata janë rezultat i problemit.” Ai tha që ndërkombëtarët dhe shqiptarët kanë pak ndikim në veri, dhe se vetëm Beogradi mund ta zgjidhë këtë krizë.

Ky pjesëmarrës shtoi që konstatimet që serbët e veriut janë peng të Beogradit apo kriminelëve nuk janë të vërteta. “Serbët e veriut thjeshtë duan që fatin e tyre ta marrin në duart e tyre.” Në mënyrë që të ketë sukses ndonjë zgjidhje, serbët e veriut duhet të jenë pjesë qenësore e çfarëdo diskutimi për veriun. Ai theksoi që ata nuk do të duhej të hiqnin dorë nga privilegjet që kanë tani—

pavarësia e qeverisjes lokale, institucionet lokale serbe, pavarësia e shërbimeve sociale (institucionet shëndetësore dhe edukative, etj.)—por vetëm mund të kërkojnë më shumë. Ai poashtu tha që institucionet në veri nuk janë paralele por të vetmet që ekzistojnë në veri, edhe pse pranoi që ato janë institucione të Serbisë e jo të Kosovës, që është thelbi i problemit. Plani i Ahtisaarit është i papranueshëm për serbët e veriut, sepse i jep Kosovës pavarësi dhe nuk ofron siguri të mjaftueshme dhe garancë institucionale për komunitetin serb. Ai tha se vetëm një plan që ofron kornizë të fortë institucionale do të ishte i pranueshëm për serbët e veriut, por nuk dha detaje se si do të dukej një plan i tillë. Sipas tij, një zgjidhje për veriun është urgjente.

Perspektivat e serbëve të Kosovës

Dy realitete serbe ekzistojnë në Kosovë: veriu dhe jugu, tha një pjesëmarrës tjetër serb nga veriu, duke argumentuar që serbët në jug në njëfarë mënyrë janë ‘të detyruar’ të integrohen në institucionet e Kosovës, duke përfshirë pjesëmarrjen e tyre në zgjedhje, marrjen e letërnjoftimeve dhe tabelave të veturave, kurse serbët e veriut nuk duhet të integrohen. Ata frikësohen nga humbja e identitetit serb: “Ne thjeshtë nuk duam të jemi pjesë e Kosovës. Ne nuk duam që dokumentet e Kosovës të thonë që jam kosovar dhe jo serb. Zgjidhje është ndonjë formë e përshtatjes së kufijve.”

Një numër i serbëve të jugut argumentonin që serbët e Kosovës të jugut nuk ishin të detyruar ta pranonin ‘realitetin e hidhur’ por më shumë e shihnin integrimin si opsion më të mirë për ti përmirësuar kushtet e tyre të jetesës. Një pjesëmarrës serb nga jugu poashtu kundërshtoi idenë e ndarjes, duke thënë se një gjë e tillë do të krijonte pasoja të shumta për serbët në jug të lumit Ibër. Ai shtoi që çfarëdo zgjidhje për veriun e Kosovës nuk mund të bëhet e izoluar dhe duhet të marrë parasysh pasojat e mundshme për serbët e jugut.

Një folës serb nga Kosova elaboroi disa nga zhvillimet e përgjithshme në lidhje më serbët e jugut. Një pjesë e madhe e popullatës serbe në Kosovë nuk është e informuar pse serbët e jugut po marrin pjesë në procesin politik të Kosovës. “Serbët nuk janë të kënaqur me zhvillimet dhe kjo është arsyeja përse ata vendosën të marrin pjesë në institucione të Kosovës.” Shumica e serbëve në Kosovë jetojnë në jug të lumit Ibër. Ata kanë jetuar në kushte të vështira dhe për këtë arsye ata u angazhuan në procesin politik, theksoi folësi. Ai tha se serbët në veriun e Kosovës nuk i besojnë më askujt, as Prishtinës e as Beogradit, dhe se ata e dijnë “se çfarë nuk duan, por jo edhe çfarë duan.” Ai tha se qeveria e Kosovës po arrin mjaft rezultate të mira duke e pasur parasysh situatën. Ai propozoi që modeli i njejtë i integritit si i serbëve të jugut do të mund të zbatohet edhe për serbët e veriut.

Një pjesëmarrës nga veriu ofroi një listë problemesh të një rëndësie të vecantë për njerëzit në veri. Këto përfshinin zhvillimin ekonomik, papunësinë, identitetin,

kthimin e refugjatëve, kthimin e pronave, personat e zhdukur, mbrojtjen legale, dhe zgjidhjen e rasteve gjyqësore ende të pazgjidhura. Një folës shqiptar theksoi se problemet praktike të veriut janë të njëjta sikur të jugut. Gjyqet nuk funksionojnë siç duhet. Reduktimet e energjisë elektrike, furnizimi me ujë, dhe papunësia janë po aq keq tek shqiptarët. Një folës tjetër tha që të gjitha këto janë çështje të statusit. “Nuk mund të kesh sundim të ligjit në veri pa e zgjidhur statusin, pa u pajtuar së pari se ligjet e kujt duhet të zbatohen këtu.” Ai parashihte që po të mos vepronin në mënyrë të guximshme, veriu i Kosovës do të mbetej një konflikt i ngrirë për vite të tëra. Një pjesëmarrës serb u pajtua se konflikti i ngrirë do të mbetej deri sa Serbia dhe Kosova nuk e dijnë se ku i kanë kufijtë. Ai shtoi se Beogradi nuk e dëshiron tërë Kosovën. “Kur Beogradi thotë edhe Kosovën, edhe Bashkimin Evropian, çfarë në të vërtetë dëshiron të thotë është edhe veriun e Kosovës dhe Bashkimin Evropian.”

Çështja e identitetit është ngritur nga një numër pjesëmarrësish. Një numër i serbëve thonin se termi “kosovar” po ju imponohet. “Unë kam qenë serb për pesëdhjetë vite dhe nuk dëshiroj ta ndërrojë identitetin tim tani.” Por disa folës të tjerë thonin që kosovar nuk do të thotë shqiptar. “As shqiptarët nuk e duan termin.” Është një mbiemër që nënkupton se i takon Kosovës. Thënë ndryshe, do të thotë që je banor i Kosovës.

Prishtina dhe Veriu

Një pjesëmarrës shqiptar nga Kosova kundërshtonte ndryshimin e kufijve apo ndarjen si opsion. Ai bëri thirrje për kompromis. “Marrëveshja e Rambujesë, Plani i Ahtisaarit dhe kushtetuta e Kosovës ishin të gjitha kompromise.” Ai shpjegoi se vetë shqiptarët kishin probleme një kohë që ta kuptojnë nocionin e kompromisit, por tani kanë kuptuar që duhet ta fitojnë besimin e serbëve të veriut dhe duan që së bashku të dalin me zgjidhje të bazuara në kompromis. Ai tha se shqiptarët dhe serbët do të duhej të fokusoheshin në arsyt përse të jetojnë së bashku e jo vetëm në arsyt përse nuk duhet ta bëjnë një gjë të tillë. “Kosova nuk është as vendi i parë e as i fundit që funksionon si vend multietnik. Vetë shteti multietnik është një kompromis.” Ai theksoi se qeveria e Kosovës e ka vullnetin dhe fondet që ta bëjë veriun një pjesë normale dhe prosperuese të Kosovës, por kjo do të mund të arrihej vetëm kur të fillojmë t’i numërojmë mundësitë, dhe jo pamundësitë për bashkëjetesë. Folësi poashtu tha se qeveria e Kosovës ka vullnet të krijojë dialog dhe komunikim me “njerëzit e veriut” por nuk specifikoi se kush do të ishin këta njerëz. Ai megjithatë do të pranonte dialogun me kryetarët e komunave serbe në veri në kapacitetin e tyre personal.

Konflikti qëndron mes Beogradit dhe Prishtinës dhe jo ndërmjet serbëve nga Kosova dhe Prishtina, pohonte një folës nga Kosova. “Serbia po e përdor mospranimin aktiv të Kosovës, duke bërë gjithçka për të shkatërruar procesin shtetndërtues të Kosovës dhe duke bërë jetën e shqiptarëve edhe më të

vështirë.” Ai tha që Kosova dëshiron të jetë një fqinj i mirë, por që Serbia do të duhej të ishte poashtu një fqinj i mirë. Ai u pajtua me disa nga pohimet që politikanët e Kosovës nuk kanë ndryshuar që nga viti 2004, kur trazirat ndëretnike lanë disa të vdekur, por theksoi se as politika e Serbisë ndaj Kosovës nuk ka ndryshuar. “Retorika është e njejtë, sikursë në kohën e Millosheviqit.”

Shqiptarët dhe serbët kanë problem të komunikojnë. Ata komunikojnë përmes mediave dhe kanaleve indirekte. Mirëpo sipas disa folësve, problemet më të cilat ata ballafaqohen kërkojnë ndërveprime të drejpëdrejta dhe intenzive. Ndarja apo shkëmbimi i territoreve do të ishte veprimi i cili do t'ia ruante fytren vetëm Beogradit dhe eksperiencat nga e kaluara tregojnë se zgjidhje të tilla nuk janë të mira për njerëzit, tha një folës shqiptar. Ai e mbrojti planin e Ahtisaarit, duke thënë që ai në fakt ju ofron serbëve të Kosovës një status autonom jo territorial. Së pari, parlamentit i nevojitet mbështetja e dy të tretave të parlamentarëve joshqiptarë për ta ndërruar kushtetuten. “Kjo është arsye përse shqiptarët nuk mund të dominojnë. Jo për shkak se janë njerëz të mirë.” Se dyti, parlamenti nuk mund ta ndërrojë ligjin mbi zgjedhjet pa mbështetjen e dy të tretave të parlamentarëve joshqiptarë. “Këto mekanizma vendimmarrës janë si ato të dy dhomave, sikurse në një federatë.” Së treti, plani i Ahtisaarit lejon që Serbia të transferojë nëpërmjet bankave komerciale fonde pa pasur nevojë të paguajë tatim. Dhe së katërti, plani lejon shtetësi të dyfishtë: serbët mund të kenë dy patentshoferë, dy pasaporta dhe dokumente të tjera. Dhe vetë serbët e Kosovës mund të zgjedhin se cilat dokumenta duan ti përdorin. Ai nxiti serbët e veriut të artikulojnë nevojat dhe frikat e tyre të cilat plani i Ahtisaarit nuk i përfshin. Çfarë vendime dëshirojnë të marrin vetë? Mirëpo konkludoi që shqiptarët nuk do të pranonin një federatë territoriale apo joterritoriale.

Një rrugë përpara? Ndërtimi i besimit

Një numër i folësve, si serbë ashtu edhe shqiptarë thanë se shqiptarët dhe serbët duhet të ndërtojnë një mirëkuptim të përbashkët, të fokusohen në çështje praktike dhe jo në pyetje gjenerike se a do të duhej ta ndajnë Kosovën apo a mund të jetojnë së bashku serbët dhe shqiptarët. Këto pyetje nuk do të duhet të ishin pjesë e debatit për veriun. Integrimi i serbëve në jug të Kosovës do të duhej të shërbente si shembull për t'i bindur serbët e veriut që integrimi është i mundur, që shumica shqiptare nuk mund t'i dominojë institucionet.

Një pjesëmarrës shqiptar propozoi që politikanët do të duhej të fokusoheshin në zhvillimin ekonomik. “Unë jam për një Kosovë të zhvilluar, jo për një Kosovë multi-etnike.” Sa i përket veriut, ai tha këtu nuk bëhet fjalë për paratë. “Nuk është për të konkurruar me Serbinë se kush po ofron më shumë. Veriu ka të bëjë me statusin. Ne nuk mund ti zgjidhim çështjet praktike pa e zgjidhur statusin paraprakisht”.

Një folës serb nga veriu tha që mungesa e besimit të veriut të Kosovës karshi Prishtinës ekziston për shkak se Prishtina nuk ka bërë mjaft për të ndërtuar besimin. Një numër i madh i i rasteve gjyqësore nuk janë zgjidhur. “Shtëpia ime është djegur dhe autorët e krimit ende janë të lirë. Prishtina e dëshiron territorin pa popullsinë.” Një folës shqiptar u përgjigj duke thënë se shtëpitë e qindra mijëra shqiptarëve janë djegur dhe autorët e krimit janë po ashtu ende të lirë. Gjykatat e Kosovës akoma nuk janë operative ashtu siç duhet prandaj është vështirë të dihet së çfarë është e motivuar në baza etnike dhe çfarë vjen si pasojë e performancës së dobët të gjykatave, theksoi ai. Folësi serb tha se nëse ata do të pranonin paratë nga Prishtina, 20 milion euro është shumë jodomethanëse. “Vetëm Universiteti në Mitrovicë i merr 10 milion Euro nga Beogradi.”

Kërkesa për pajtim dhe për konfrontim me të kaluarën ka qenë një temë që është paraqitur gjatë tërë diskutimit. Një zyrtar i një partie serbe tha se serbët dhe shqiptarët duhet ta pranojnë problemin dhe mos të arsyetojnë krimet e bëra në të kaluarën. Folësi tha se këto masa që ndërtojnë besimin sic janë zgjidhja e lëndëve gjyqësore dhe ofrimi i kushteve për kthimin e refugjatëve duhet të ndërmerren menjëherë. Ndërtimi i besimit kërkon më shumë komunikim të drejtpërdrejt. “Vetëm disa njerëz nga të dyja palët kanë mundësinë për të komunikuar drejtpërdrejt me njëri-tjetrin.” Në fund të fundit, sic konkludoi një folës, të dyja palët duhet të heqin dorë nga diçka për të arritur një zgjidhje të pranueshme për të dyja palët.

Komuniteti ndërkombëtar

Një pjesëmarrës nga Prishtina argumentonte se BE-ja nuk ka një qasje të balancuar: ajo i ofron Serbisë statusin e kandidatit për BE, ndërsa Kosovës vetëm qasje në territorin e saj verior. Një pjesëmarrës tjetër kundërshtoi pohimin që BE-ja ka një qasje të pabalancuar dhe përmendi rezultatet që solli dialogu Beograd-Prishtinë në Bruksel i sponsoruar nga BE-ja, për të dyja palët. “Dialogu theu bllokadën ndërmjet serbëve dhe shqiptarëve. Shumë besuan se ata do të largohen para se të fillojnë. Rezultatet janë të vogla, por megjithatë ekzistojnë. Në duhet të ndërtojmë mbi to, në vend se ta kritikojmë dhe minojmë dialogun.” Folësi tha se BE-ja së shpejti do të fillojë një dialog për liberalizimin e vizave me Kosovën dhe që poashtu së shpejti do të arrijë marrëveshje rreth emrit me të cilin Kosova do të marrë pjesë në programin evropian.

Anëtarësimi në BE mbetet motivi kryesor për Serbinë dhe Kosovën për të bashkëpunuar. Rruga e integritit të Serbisë në BE është e lidhur drejtpërsëdrejti me Kosovën, tha një folës shqiptar. Ai ua kujtoi serbëve të veriut se ata duhet ta dijnë se mungesa e bashkëpunimit nga ana e tyre do të ketë pasoja negative për integrimin e Serbisë në BE. BE-ja nuk është e njejta sikurse para dy viteve, ndikimi i pesë shteteve që vazhdojnë të refuzojnë ta pranojnë Kosovën, nuk është aq i fuqishëm sikurse para dy vjetëve. “Tani Gjermania luan rolin kyç.” Ai

propozoi që të rritet presioni ndaj Serbisë në mënyrë që të arrihet një përparim, veçanerisht në largimin e barrikadave dhe shpërbërjen e strukturave paralele.

Një pjesëmarrës ndërkombëtar propozoi që të dyja palët do të duhej të fokusoheshin në gjetjen hapave të përkohshme për ta stabilizuar situatën dhe për ta parapërgatitur terrenin për zgjidhje politike për veriun. “Ne nuk mund të injorojmë faktin se Serbia nuk e njeh Kosovën, mirëpo le ta analizojmë situatën dhe të shohim se çfarë mund të bëhet në këto rrethana.” Ai tha se përparimi në një fushë mund të sjellë përparim në një fushë tjetër. “Batica ngrit të gjitha barkat”.

Përfundimi

Përkundër faktit që të dyja palët, si shqiptarët ashtu edhe serbët kryesisht përsëritën qëndrimet e tyre të mirënjohura publike për veriun dhe statusin e Kosovës në përgjithësi, tryeza e rumbullakët në Vjenë prezantoi një numër përfundimesh të rëndësishme dhe tema të reja për diskutim. Ajo poashtu parashtroi një agjendë për diskutime të mëtutjeshme. Takimi paraqiste një mundësi unike për shumë pjesëmarrës që të ulën në tavolinën e njejtë për të parën herë që nga fillimi i vitit 2008, kur Kosova e shpalli pavarësinë.

Duke pasë parasysh këtë, është shumë e qartë që kërkimi për kompromise është në një fazë të hershme.

Pengesa kryesore e diskutimeve të mëtutjeshme produktive që është vënë në pah nga shkëmbimet në Vjenë është mungesa e madhe e besimit dhe niveli i pamjaftueshëm i komunikimit ndërmjet Beogradit dhe Prishtinës, ndërmjet serbëve dhe shqiptarëve në përgjithësi e në veçanti ndërmjet institucioneve të Kosovës dhe përfaqësuesve serbë të veriut të Kosovës. Mosbesimi dhe dyshimi janë gjithmonë të pranishme. Diskutime të mëtutjeshme të tilla sikurse ky i organizuar në Vjenë pa dyshim do të prezantonin palët mes vete më mirë dhe do të kontribuonin në relaksim të mëtejshëm të atmosferës ndërmjet tyre.

Megjithatë, takimi në Vjenë poashtu tregoi se është e mundur të ndërmerren disa hapa që do ta ndërtonin besimin edhe para se të zgjidhet statusi i veriut të Kosovës. Pjesëmarrësit serb, në veri identifikuan çështjet e sigurisë dhe të sundimit të ligjit dhe veçanerisht funksionimin e policisë dhe sistemit gjyqësor, sigurimin e të drejtave të pronave, papunësinë, organizimin e vetëqeverisjes lokale në veri dhe frikën nga humbja e identitetit të tyre serb, si çështje të rëndësishme për të cilat janë të gatshëm të angazhohen në diskutime me homologët e tyre shqiptarë. Këto çështje, megjithëse janë të natyrës së përgjithshme, meritojnë zbrëthim të mëtejshëm nga pjesëmarrësit. Një dialog i propozuar ndërmjet institucioneve të Kosovës dhe të gjithë faktorëve politik me ndikim do të ishin vendi i duhur për ta bërë këtë. Një diskutim mbi këto çështje

dhe hapa drejt zgjidhjes së tyre do të caktonte zhvillimin e masave të ndërtimit të besimi, që nevojitet aq shumë.

Këto mundësi të prezantuara në tryezën e rrumbullakët në Vjenë, do të duhej të shqyrtoheshin në takime të mëtejme. CIG planifikon ta organizojë një takim të rradhës në fillim të vitit 2012.

TRYEZA E RRUMBULLAKËT NË PRZHNO

Hyrje

Këshilli për Qeverisje Inkluzive (CIG) më 3 dhe 4 mars të vitit 2012 ka organizuar në Przhno të Malit të Zi tryezën e dytë të rrumbullakët për përfaqësuesit e partive politike dhe qeverive të Serbisë e Kosovës. Takimi i parë është mbajtur në Vjenë, në dhjetor të vitit 2011. Pjesëmarrës në këtë tryezë kanë qenë anëtarë të partive politike të Serbisë, si Partia Demokratike, Partia e Rajoneve të Bashkuara të Serbisë, Partia Socialiste e Serbisë, Partia Liberal-Demokrate, Partia Progressive Serbe si dhe anëtarë të partive politike të Kosovës, si Partia Demokratike e Kosovës, Lidhja Demokratike e Kosovës, Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës, Partia a Pavarur Liberale, Lista e Bashkuar Serbe, si dhe një numër analistësh nga Beogradi e Prishtina. Në takim kanë qenë të pranishëm edhe diplomatë zviceran dhe të BE-së.

Tryeza e rrumbullakët është financuar nga Departamenti Federal Zvicrran i Punëve të Jashtme.

Agjenda e takimit dy ditësh ka përmbytur tri sesione dhe tema rreth bashkëpunimit mes Beogradit e Prishtinës dhe krizës në veri. Pjesëmarrësit kanë diskutuar për komunikimin e tanishëm mes Beogradit e Prishtinës dhe kanë propozuar mënyra të reja për intensifikimin e tij në të gjitha nivelet. Pjesëmarrësit poashtu kanë debatuar për situatën e krijuar në veri të Kosovës. Ata kanë rekomanduar që Prishtina dhe serbët në veri duhet të fillojnë sa më parë që është e mundur një dialog për stabilizimin e situatës dhe zgjidhjen e krizës.

Më poshtë është përmbledhja e diskutimeve në tryezën e rrumbullakët. Për të inkurajuar diskutim të hapur e të sinqertë, komentet e bëra gjatë diskutimeve nuk i janë atribuar folësve dhe CIG kërkon mirëkuptim nga ata komentet e të cilëve nuk janë paraqitur të plota në këtë raport të shkurtër. Pjesëmarrësit në këtë tryezë kanë marrë pjesë në cilësinë personal dhe qëndrimet e tyre nuk paraqesin domosdoshmërisht qëndrimet e organizatave që ata përfaqësojnë. Pjesëmarrësit nuk e kanë parë raportin dhe së këndejmi CIG merr përgjegjësinë për përmbajtjen e tij.

Beogradi, Prishtina dhe veriu i Kosovës

Hapat për zgjidhjen e krizës në veri; zgjedhjet serbe në Kosovë; ndikimi i referendumit në veri; ndikimi i dialogut të vazhdueshëm Prishtinë-Beograd të sponsorizuar nga BE-ja

Një numër pjesëmarrësish kanë identifikuar katër akterë kryesorë për zgjidhjen e mosmarrëveshjes rreth veriut të Kosovës: Beogradin, Prishtinën, komunitetin ndërkombëtar dhe serbët në veri. Serbët në veri janë vetëorganizuar përmes

aksioneve si ato për ngritjen e barrikadave “për tu mbrojtur nga ndonjë intervenim eventual i rradhës nga policia e Kosovës”, ka thënë një pjesëmarrës serb, dhe ka shtuar se ata poashtu kanë organizuar referendumin i cili ka treguar se shumica absolute është kundër integritit në institucionet e Kosovës. “Beogradi ka qenë kundër referendumit por ai nuk mund ta injorojë rezultatin”, ka shtuar ky folës. Ai poashtu ka thënë se do të ishte mirë sikur Beogradi të formonte një qeveri të fortë pas zgjedhjeve në pranverë, por ka tërhequr vërejtjen se formimi i qeverisë së re mund të zgjasë me muaj, dhe sipas të gjitha gjasave dialogu me Prishtinës do të “ngrihet” për një kohë. Ai i ka bërë thirrje Prishtinës që të japë garanca se nuk do të ndërmarrë “veprime të njëanshme” duke thënë se një veprim i tillë do të ndihmonte në ndërtimin e besimit mes serbëve e shqiptarëve. Sipas këtij folësi, Prishtinës nuk mund ti besohet. Ai ka shtuar se Prishtina mund të intervenojë në veri për të larguar vëmendjen nga problemet reale me të cilat Kosova është duke u ballafaquar për momentin.

Sipas një folësi shqiptar nga Kosova, mosmarrëveshja është duke vazhduar për një kohë shumë të gjatë dhe Beogradi e Prishtina duhet t'i adresojnë të gjitha çështjet pa u vonuar. Vonesa në zgjidhjen e problemeve dhe mbajtja e status quo-së krijojnë mjedis në të cilin zgjidhja e problemeve është e pamundur. Ai ka shtuar se trazirat e vitit 2004 kanë treguar se status quo-ja nuk është zgjidhje e qëndrueshme. Pikërisht për këto arsye, status quo-ja në veri nuk do të duhej të mbështetej. Ai ka thënë se edhe pse plani i Ahtisaarit i jep Kosovës pavarësinë, i njëjti poashtu ofron garanci të plota për minoritetet dhe serbët duhet ti shfrytëzojnë këto të drejta. Ky folës ka shtuar se është shkurt-pamëse të thuhet se të gjitha strukturat paralele serbe në veri të Kosovës janë kriminale. Sipas tij, Prishtina duhet të provojë të komunikojmë me ata të cilët janë të gatshëm të komunikojnë. Veriu ka nevojë për demokraci dhe zhvillim ekonomik por brenga kryesore do të duhej të ishte vendosja e rendit dhe ligjit. Ky folës ka thënë se policia duhet të jetë nën një komandë kurse oficerët e policisë duhet “ta luftojnë krimin e jo aktivistët politik”. Duke folur për procesin e integritit në BE, ky diskutues ka thënë se të gjitha shtetet e Ballkanit Perëndimor, përfshirë edhe Serbinë e Kosovën do të duhej t'i bashkoheshin BE-së si grup. “Një gjë e tillë do të shërbente si nxitje për të bashkëpunuar me njëri tjetrin duke e ditur se të gjithë janë në barkën e njëjtë”, ka përfunuar ky diskutues.

“Unë kam qenë për ndarjen e kompetencave, dhe jo edhe aq për ndarjen territoriale”, ka thënë një pjesëmarrës serb duke folur për zgjidhjet e mundshme për veriun. Ai ka thënë se një model i ngjashëm me atë të Bosnjës do të mund të ishte i dobishëm në këtë rast: një parlament i Kosovës me dy dhoma, në mënyrë që të dyja anët ta bllokoni njëra tjetrën në rast nevojë dhe të ofrojnë mekanizma për mbrojtjen e të drejtave të minoriteteve. Megjithatë, ai ka thënë se tashmë kjo nuk mund të konsiderohet si zgjidhje, por ka shtuar se vetëm decentralizimi nuk është i mjaftueshëm. Ai ka paraqitur gjashtë pika si udhërrëfyes për zgjidhjen e

problemit të veriut: 1) Ekzistojnë negociata mes Prishtinës e Beogradit dhe ato kanë prodhuar disa rezultate; këto bisedime duhet të vazhdojnë; 2) Përmirësimi i marrdhënieve mes Prishtinës e Beogradit përmes një angazhimi më të madh të OJQ-ve; 3) Vendosja e e komunikimit mes partive shqiptare e serbe në Kosovë e Serbi përmes anëtarësimit të tyre në organizatat ndërkombëtare partiake; 4) Vendosja e bashkëpunimit mes ministrive në Kosovë e Serbi përgjegjëse për implementimin e marrëveshjeve të arritura në Bruksel; 5) Organizimi i takimeve formale mes zyrtarëve të Beogradit e Prishtinës; dhe 6) Promovimi i një qasjeje të përbashkët në raport me BE-në. Ky diskutues ka konkluduar se kriza në veri do të zgjidhet vetvetiu nëse të gjitha këto gjashtë pika implementohen.

Një tjetër diskutues serb u ka bërë thirrje të gjithë akterëve që të jenë realistë. “Ne duhet të jemi realistë, përndryshe [ne] nuk do të jemi në gjendje të ndërtojmë kurrfarë besimi”. Realiteti është se serbët në veri nuk janë organizuar politikisht vetvetiu. Beogradi u ka ndihmuar, ka theksuar folësi. Ata që janë në pushtet duhet të tregojnë se si kanë ndodhur të gjitha këto. Beogradi nuk e pranon planin e Ahtisarit kurse Prishtina e aplaudon atë. Ky folës ka theksuar se Beogradi nuk është i sinqertë me serbët në veri. “Plani i Ahtisarit është i vetmi dokument, nëse nuk e pranojmë atë, atëherë çfarë? Nuk është dokument i përsosur por megjithatë është dokumenti i vetëm”. Ai u ka bërë thirrje zyrtarëve të Beogradit që të jenë më të sinqertë dhe realistë. Ky folës poashtu ka adresuar çështjen e krimit në veri. Ai ka thënë se edhe Prishtina e edhe Beogradi janë përgjegjëse. Ai ka theksuar se si Beogradi ashtu edhe Prishtina do të duhej të jepnin më shumë informata në lidhje me shumën e fondeve që i jipen veriut dhe të kërkojnë përgjegjësi për keqpërdorimin e tyre. Ky folës ka theksuar se OJQ-të do të mund të bënin më shumë për të përmirësuar marrdhëniet mes serbëve dhe shqiptarëve por së pari ato duhet të distancohen nga politika. “Shumë OJQ e përkrahin qeverinë dhe thonë të njejtën që e thotë edhe qeveria. OJQ-të duhet të luajnë një rol më kritik. Ato poashtu duhet të japin llogari për veprimet e tyre”. Një pjesëmarrës shqiptar është pajtuar se shoqëria civile duhet të kërkojë qeverisje më të mirë si në Kosovë ashtu dhe në Serbi, në nivelin lokal dhe atë qendror.

“Ne nuk do të lejojmë zgjedhjet lokale serbe në Kosovë. Beogradi mundet ose të caktojë zyrtarë lokal apo të përgatisë terrenin për zgjedhjet lokale të Kosovës në veri”, ka thënë një pjesëmarrës shqiptar. Beogradit i lejohej të financojë projektet në veri por komuniteti ndërkombëtar duhet ta mbikëqyr procesin. Ai ka thënë se Prishtina duhet të rrisë përpjekjet e saja për të promovuar planin e Ahtisarit në veri. Ky folës ka theksuar se zgjedhjet gjithmonë i ndërpresin proceset. Beogradi është duke u përgatitur për zgjedhjet në muajin maj dhe do t’i duhet kohë për ta formuar qeverinë. Më vonë edhe Prishtina mund të ketë zgjedhje. Ai ka thënë se Prishtinës dhe Beogradit do të duhet t’u jepet një shansë e barabartë për të punuar brenda kornizës së BE-së. “Karrotat duhet tu ofrohen secilit”. Ky folës ka

shtuar se çështja e veriut mund të zgjidhet suksesshëm vetëm nëse Prishtina dhe Beogradi lëvizin drejt BE-së në të njëjtën kohë. “Ne duhet të planifikojmë një proces të kujdesshëm dhe gjithëpërfshirës për veriun. Kjo do të conte deri te zhvillimi i një vetëqeverisjeje të qëndrueshme lokale. Çaktimi i zyrtarëve lokal në veri do të mund të ndihmonte gjatë periudhës kalimtare, si përgatitje para zgjedhjeve. Prishtina nuk duhet të detyrohet ta prodhojë një pako speciale për veriun. Nëse një gjë e tillë është e nevojshme, atëherë ajo duhet të përgatitet nga komuniteti ndërkombëtar”.

Sipas njërit folës shqiptar, mungon sinqeriteti i Beogradit karshi serbëve në Kosovë. “Për Beogradin Kosova është një problem elektoral, por problem real për serbët e Kosovës”. Ai ka thënë se ata duhet të largohen nga kjo situatë ku shikohet se kush do t’i fitojë zgjedhjet në Serbi dhe mos ta vonojnë procesin. Ai ka thënë se çdokush i frikësohet ndryshimit sepse kjo do të thoshte humbje e disa përfitimeve për grupe të caktuara. Ky folës ka kritikuar Beogradin për përdorim të standardeve të dyfishta. “Beogradi dëshiron status special për veriun, por thotë se asnjëherë nuk do ta njohë pavarësinë e Kosovës”. Një pjesëmarrës tjetër ka thënë se kriza në veri nuk ka të bëjë me frikën por me ambiciet. Edhe pse ekziston një mundësi për zgjidhjen e problemit si nga Prishtina ashtu edhe nga Beogradi, kjo çështje mbetet e rrethuar nga paqartësi, por të dyja palët duhet të hyjnë në shkëmbim të hapur dhe të sinqertë. Ai ka thënë se të dyja palët duhet të japin më shumë mesazhe positive sesa kërcënime.

Një folës tjetër ka thënë se zgjidhja duhet të planifikohet së bashku. “Neve na duhet qartësi dhe pastaj do t’i përshtatemi mjedisit”. Shqiptarët dhe serbët i kanë recikluar argumentet e njehta tashmë dhjetë vite, përderisa bota ka ndryshuar. Masat për ndërtimin e besimit mes Prishtinës dhe veriut, dhe mes vetë serbëve janë mëse të nevojshme. Ai ka thënë se thirrja e presidentit Tadic për “rajonin e quajtur Kosovë veriore nuk është hap i mirë”. Frika e serbëve të Kosovës nuk është e bazuar në fakte. Ky folës ka shtuar pyetjen se “pse serbët e Kosovës në veri mendojnë se në rast të integritimit në institucionet e Kosovës, shqiptarët do t’i largojnë ata?” Ai ka theksuar se ka qenë mëse e qartë se Serbia ka mbështetur referendumin në veri me vetë faktin që nuk ka bërë asgjë për ta ndaluar ate.

“Ne nuk jemi vendimmarrës por ne mund ti promovojmë idetë tona tek ata të cilët marrin vendime”, ka thënë një diskutues shqiptar. Koha humbet nga zgjedhjet e njëpasnjëshme, gjë që nuk është në pajtim me nevojat e qytetarëve. Pyetja në referendumin e mbajtur në veri do të duhej të ishte nëse qytetarët atje duan të jetojnë njësoj edhe për dhjetë vitet e ardhshme. Ai ka thënë se shqiptarët e Lugjinës së Preshevës kanë mbajtur një referendum para dhjetë vitesh dhe ka pyetur se çfare ka qenë rezultati duke aluduar se nuk ka pasur kurrfarë ndikimi. “Nëse u japim njerëzve mundësinë për të votuar, shqiptarët

do të votonin për bashkimin me Shqipërinë, e serbët për bashkim me Serbinë”. Është mëse e nevojshme të qartësohet koncepti i perspektivave dhe të mos mbahen njerëzit nën iluzionin se do t’i bashkohen Serbisë në dhjetë vitet e ardhshme. “Shumë prej nesh nuk duan t’i humbim edhe dhjetë vite tjera.” Ai ka theksuar se dialogu mes Beogradit e Prishtinës ka qenë relativisht i suksesshëm sepse perspektiva e integritimit evropian u është prezantuar të dyja shteteve. Ai ka inkurajuar komunitetin ndërkombëtar që të bëjë më shumë në këtë drejtim. Një pjesëmarrës tjetër ka kërkuar nga BE-ja që të zhvillojë një udhërrëfyes të qartë me hapa të qartë që duhen ndërmarrë nga secila palë dhe me një kushtëzim dinamik. Sipas këtij pjesëmarrësi, kriteri numër një do të duhej të ishte që Beogradi e Prishtina të ulen së bashku dhe të fillojnë të pajtohen për çështje të hapura.

Në tryezë është diskutuar edhe çështja e zgjedhjeve të ardhshme serbe në Kosovë. Pasi që ka theksuar se Beogradi së shpejti do të tregojë nëse do ti mbajë zgjedhjet në Kosovë, një folës serb ka thënë se Beogradi nuk është i sigurt në politikën e tij ndaj Kosovës. Beogradi duhet të jetë më transparent dhe më i sigurt rreth asaj se cka ai don që serbët e Kosovës të bëjnë. Edhe Prishtina duhet të jetë më e hapur. “Ne dijmë për ultimatumin gjerman drejtuar institucioneve serbe në veri por cka do të ndodhë me mijëra njerëz të cilët punojnë në këto institucione?” Ky folës ka thënë se kjo çështje duhet të zgjidhet duke marrë parasysh interesin e njerëzve në veri. Një tjetër pjesëmarrës ka thënë se pjesa më e madhe e njerëzve që janë momentalisht të punësuar në administratën lokale në veri do të punësoheshin në çfarëdo qeverie komunale në të ardhmen. Një tjetër pjesëmarrës ka thënë se mesazhi i referendumit nuk ka qenë i drejtuar vetëm drejt Prishtinës dhe kundër institucioneve të saj por edhe drejt Beogradit duke shprehur dëshirën për tu bërë pjesë e procesit vendimmarrës atje. Ky folës ka kërkuar më shumë transparencë. “Na është thënë se dialogu mes Beogradit e Prishtinës është teknik. Ka dalë se ka qenë politik”. Një folës nga Beogradi ka thënë se nuk pritet të ketë shumë përparim në këtë drejtim deri në fund të vitit për shkak të zgjedhjeve. “Vendimet e mëdha nuk merren gjatë fushatave elektorale”.

Sipas një pjesëmarrësi shqiptar, Prishtina ka ndërmarrë një numër të vendimeve që nuk janë pritur edhe aq mirë sikurse marrëveshja për përfaqësimin rajonal si dhe ligjet për Hocën e Madhe dhe qendrën historike të Prizrenit. Ai ka theksuar se rendi shtetëror i Kosovës mund të minohet nëse veriut i jipen shumë kompetenca. Beogradit i është kërkuar ta ndalojë financimin e strukturave paralele kurse Prishtinës i është kërkuar të jetë kreative. Por Prishtinës është duke iu ngushtuar hapësira manovruese. Ky folës ka thënë se përderisa Prishtina detyrohet ta implementojë planin e Ahtisarit të plotë në jug, komuniteti ndërkombëtar nuk është duke i ndihmuar Prishtinës ta implementojë të njëjtin në veri. Kjo është më së shumti që qeveria e Kosovës mund të bëjë. Ajo

funksionon falë votave të garantuara të komuniteteve minoritare. Ky folës ka theksuar se partitë opozitare kanë fituar më shumë vota shqiptare në zgjedhjet e fundit parlamentare, apo në përgjithësi më shumë vota sesa partitë që janë pjesë e qeverisë. Një tjetër folës ka thënë se qeveria e Kosovës ka plan për veriun: planin e Ahtisarit. Ai ka pyetur nëse serbët dhe Beogradi kanë ndonjë plan. Ai poashtu ka shtuar se Prishtina nuk e ka të qartë se me kë duhet të flasë në lidhje me veriun: me serbët në veri apo me Beogradin.

Prishtina dhe serbët në veri

Vendosja e besimit, komunikimit dhe bashkëpunimit përbrenda rajonit të Mitrovicës

Si vazhdim i perfundimeve të nxjerra në tryezën e rumbullakët të Vjenës, pjesëmarrësit kanë diskutuar mundësinë e inicimit të komunikimit mes Prishtinës dhe serbëve të veriut. Një numër përfaqësuesish nga Kosova u kanë bërë thirrje publike serbëve në veri ta fillojnë komunikimin dhe bashkëpunimin me institucionet e Kosovës duke përfshirë vizita në ministritë e qeverisë në Prishtinë. Disa nga pjesëmarrësit kanë thënë se hap i parë për serbët në veri mund të jetë dialogu me serbët në qeverinë e Kosovës dhe rreth përvojës së tyre të integritimit. Një folës ka thënë se referendumi në veri e ka komplikuar situatën. “Referendumi mund të mos ketë pasoja legale por do të ketë pasoja politike”. Ai ka shtuar se Beogradi nuk i kontrollon serbët në veri në mënyrë te drejtpërdrejt por i financon ato. Ai ka theksuar se do të ishte mire që kryetarët serbë të komunave në veri të uleshin dhe të dilnin me një strategji të përbashkët, edhe pse për momentin, kjo është dicka shumë e vështirë e ndoshta edhe e pamundur për tu arritur. Disa serbë në veri mbështesin angazhimin dhe janë duke bërë hapa të caktuar pozitiv por pranojnë se tjerët të cilët janë kundër një gjëje të tillë janë në kontroll të situatës dhe marrin vendimet përfundimtare rreth këtyre çështjeve.

Sipas një pjesëmarrësi, ekziston një numër i madh i serbëve të cilët janë të gatshëm të marrin pjesë në institucionet e Kosovës por janë të frikësuar, dhe ka shtuar se momentalisht janë rreth “8,000 aplikacione që presin miratim për marrjen e leternjoftimeve të Kosovës dhe rreth 2,000 njerëz nga veriu i Kosovës janë për momentin në listat e pagave të qeverisë së Kosovës”. Ky folës poashtu ka thënë se qeveria e Kosovës është e gatshme të investojë në veri por serbët nuk i pranojnë fondet e qeverisë së Kosovës. Një numër i projekteve tashmë janë duke u implementuar, sic janë projekti i mirëmbajtjes së vazrrezave dhe ai i instalimit të dritave ndricuese në afërsi të kishave. Qeveria ka shpenzuar rreth gjysëm milioni euro në katër projekte në vitin 2011. Projekt-propozimet kanë ardhur nga serbët lokal. Ky folës ka thënë se jo të gjitha strukturat paralele janë kriminale apo jolegale dhe ka shtuar se

shëndetësia e financuar nga Serbia dhe shërbimet edukative duhet të mbeten edhe më tej.

Një folës i afërt me strukturat serbe në veri ka thënë se ata poashtu e mbështesin zgjidhjen e krizës përmes mjeteve paqësore, por ai ka shtuar se serbët në veri janë duke i ikur komunikimit me Prishtinën sepse Prishtina thotë se ata janë kriminelë e të korruptuar, përfshirë edhe kryetarët e komunave. Ai ka thënë se EULEX-i duhet t'i trajtojë të dyja komunitetet në mënyrë të barabartë. “Tani për tani ai është në anën e shqiptarëve”. Ai ka shpjeguar se serbët në veri nuk mund të diskutojnë planin e Ahtisarit për aq sa qeveria e Serbisë nuk e njeh atë. “Presidenti Tadic ka thënë se në qoftëse plan i Ahtisarit do të implementohej, serbët në Kosovë do të zhdukeshin”. Ky folës ka propozuar që çështja e personave të zhvendosur brenda Kosovës dhe refugjatëve të jenë temat e para për diskutime eventuale mes Prishtinës dhe serbëve në veri. Ai poashtu ka kërkuar nga Prishtina që të garantojë se nuk do t'i kthehet dhunës për ti zgjidhur mosmarrëveshjet. Ai ka pranuar se disa serbë marrin pensione dhe letërnjoftime nga Prishtina, por ka thënë se edhe shqiptarët e kanë bërë të njejtën gjë gjatë viteve të 90-ta. Disa folës shqiptarë kanë thënë se në vitet e 90-ta shqiptarët nuk kanë pasur dokumenta alternative. Serbët kanë këtë mundësi”. Në lidhje me zgjedhjet lokale serbe, ky folës ka thënë se ato do të mbahen edhe nëse janë kundër rezolutës 1244 të Kombeve të Bashkuara. “Shqiptarët e kanë shkelur rezolutën 1244 të parët. Ata kanë deklaruar pavarësinë dhe kanë organizuar zgjedhje të pavarrura. Sipas rezolutës 1244, vetëm UNMIK-u ka të drejtë të organizojë zgjedhje”. Ky folës ka thënë se çështjet e mëdha duhet të diskutohen në nivele më të larta, përkatësisht me autoritetet në Beograd. “Ne mund të flasim për problemet ditore me të cilat ballafaqohen qytetarët sic janë mbledhja e mbeturinave, furnizimi me ujë, por jo edhe për çështjet shtetërore.

Një folës shqiptar ka thënë se serbët e Kosovës në veri nuk mund të thonë se nuk u janë ofruar të drejtat. “Ata i refuzojnë ato”. Ai ka thënë se atyre që jetojnë në veri duhet tu jepen më shumë informata rreth asaj që ndodhë në pjesën tjetër të Kosovës. Televizioni i Kosovës duhet të jetë i pranishëm në veri ashtu sic janë televizionet serbe në jug. Ai ka theksuar se plan i Ahtisarit duhet tu shpjegohet njerëzve. “Serbët në veri duhet të na tregojnë se çfarë nuk ofron plan i Ahtisarit”. Folësi është pajtuar se autoritetet lokale në veri nuk kanë kompetenca për të diskutuar çështje të mëdha politike. Ai ka thënë se do të ishte shumë e vështirë të ndërtohet besimi mes komuniteteve marrë parasysh që të rinjtë serbë e shqiptarë nuk kanë komunikuar mes vete për më shumë se njëzet vite. Ai ka theksuar se komunikimi duhet të vendoset edhe mes grupeve më pak të politizuara sic janë profesionistët në fushën e edukimit dhe shëndetësisë.

Një pjesëmarrës serb ka thënë se ka qene e dobishme vendosja e sërishme e kontaktit me ish-kolegët, dhe ka sugjeruar që ata vetë duhet të inicojnë

diskutime joformale. Ajo ka theksuar se autoritetet e Beogradit duhet t'i thërrasin përfaqësuesit e serbëve të Kosovës në Beograd apo të vijnë vetë në Kosovë the "të na pyesin neve se cka duam, cka na duhet dhe se si i shohim ne zgjidhjet e problemeve të mëdha". Megjithate, një tjetër folës ka thënë se cka mendojnë qytetarët në veri është jorelevante për vendimmarrësit në Beograd e Prishtinë. Ai ka thënë se veriu është problem i të gjithëve. Ai ka propozuar që së pari të adresohen problemet praktike, sic është papunësia. Sa i përket çështjes së të kthyerve, ky folës ka thënë se fatkeqësisht ky process ka përfunduar. "Këta njerëz nuk do të kthehen kurrë. Ata kanë ndërtuar jetën e tyre diku tjetër."

Gjatë diskutimeve është hapur edhe tema e identitetit. Një pjesëmarrës serb ka thënë së serbët në veri nuk do të marrin letërnjoftimet dhe dokumentet tjera të Kosovës në të cilat shkruan se ata janë "kosovarë". Një tjetër pjesëmarrës ka theksuar se çështja e identitetit është problem për të gjithë. "Nëse as shqiptarët nuk mund të binden se janë kosovarë, si mund të binden serbët?" Në përfundim, ky pjesëmarrës ka theksuar se implementimi i marrëveshjeve është kyç dhe se ai nuk pret që çështja e veriut të jetë teme diskutimi para vitit 2013.

Përfundimet dhe rekomandimet

Një numër i përfundimeve dhe rekomandimeve kanë dalë nga tryeza e rrumbullakët. Këto kanë dalë nga individë apo grupe të individëve dhe nuk janë bazuar në konsensus.

- Prishtina duhet ta bëjë të qartë se dëshiron të ketë një kanal të hapur të komunikimit me serbët në veri duke përfshirë edhe ata që udhëheqin institucionet paralele atje. Tani që Prishtina pranohet si bashkëbisedues nga Beogradi, ajo do të duhej të ishte e pranueshme edhe për serbët e veriut.
- Beogradi do të ketë një qeveri të re dhe sipas të gjitha gjasave edhe një politikë të re. Nëse politika karshi Kosovës do të ndryshojë, mbetet të shihet. Një qeveri me mbështetje të fuqishme parlamentare mund të merret në mënyrë më efektive me çështjet e veriut.
- Një dialog mes Prishtinës e Beogradit është i dëshirueshëm. Do të jetë vështirë të arrihet një zgjidhje e qëndrueshme pa prezencën e Beogradit në këtë dialog.
- Marrëveshjet e arritura në Bruksel duhet të implementohen të plotë dhe në kohë.
- Barrikatat duhet të largohen dhe duhet të rivendoset liria e lëvizjes përbrenda gjithë Kosovës, në mënyrë që shqiptarët të udhëtojnë në veri dhe serbët të udhëtojnë në jug.
- Terreni duhet të përgatitet për mbajtjen e zgjedhjeve të Kosovës në veri.

- Beogradi nuk duhet ta njohë pavarësinë e Kosovës, por do të duhej ta pranonte Kosovën si një njësi të vetme territoriale dhe të ndalej së financuari strukturat paralele në territorin e Kosovës.
- Të gjitha palët duhet të bejnë përpjekje për përmirësimin e sigurisë dhe të distancohen nga veprime që cojnë drejt dhunës gjatë kohës sa është duke u përgatitur dialogu.
- Beogradi, Prishtina dhe serbët e Kosovës duhet të kuptojnë se nuk do të ketë ndarje të Kosovës apo shkëmbim terrioresh.
- Besimi arrihet përmes rezultateve. Serbët në veri të Mitrovicës duhet të flasin me shqiptarët në jug të Mitrovicës. Dy kryetarët e komunave duhet së pari të ulen së bashku e pastaj të fillojë bashkëpunimi mes ekspertëve të të dy komunave për zgjidhjen e problemeve (mbledhja e mbeturinave, furnizimi me uje, ngrohja, energjia elektrike etj). Më vonë, takime të tilla do të mund të mbaheshin edhe me kryetarë tjerë të veriut. Kryetarët e katër komunave serbe në veri, në të ardhmen do të mund të uleshin me kryetarin e Mitrovicës dhe komunitat tjera fqinje dhe të vendosnin një plan të rregullt takimesh, duke organizuar takime cdo javë.
- Strukturat e sigurisë dhe të intelgjencës të Serbisë duhet të largohen nga veriu. Këto struktura janë pengesë për implementimin e marrëveshjeve dhe burimi kryesor i tensioneve në veri.
- Serbët në veri kanë problem të komunikimit me Beogradin dhe me serbët në jug.
- Serbët në veri duhet të dijnë më shumë për planin e Ahtisarit për tu siguruar që qëndrimi i tyre kundër planit të Ahtisaarit është mirë i informuar.
- Beogradi duhet të jetë transparent dhe ti bëjë të ditur detajet e marrëveshjeve të arritura me Prishtinën dhe marrëveshjet joformale me BE-në dhe premtimet e bëra BE-së.
- Të gjitha palët duhet ta zbusin retorikën. Nuk mund të ketë dialog domethënës nëse njerëzit dërgojnë mesazhe agresive.
- Të ndërmerren masa për ndërtimin e besimit: vlerësimin e marrëveshjeve; qartësimin e akuzave kriminale; vendosjen e një sistemi gjyqësor të pastër dhe transparent në veri; Policia e Kosovës duhet të profesionalizohet e reformohet, ndoshta përmes inkuadrimit të serbëve në njësitet speciale të policisë së Kosovës; besimi në KFOR-in dhe EULEX-in duhet të përmirësohet; të rritet bashkëpunimi i policisë me qytetarët.

PËRFUNDIMET E PËRGJITHSHME

Kërkimi për gjetjen e kompromisit dhe për zgjidhje të pranueshme për veriun e Kosovës është në fazën fillëstare. Palët janë shumë larg nga njëra tjetra. Megjithate, një gjë ka qenë e qartë për pjesëmarrësit në Vjenë dhe Przhno: problem i veriut është problem politik dhe duhet të zgjidhet me mjete politike.

Parakushti kryesor për fillimin e një procesi të tillë është përmirësimi i sigurisë në veri. Të gjitha palët duhet të kuptojnë se nuk do të ketë ndarje të Kosovës apo shkëmbim të territoreve. Të gjitha barrikatad e mbetura atje duhet të largohen dhe liria e lëvizjes duhet të vendoset dhe tu garantohet të gjithëve. Udhëheqësit politik dhe mediat duhet ta zbusin retorikën. Nuk mund të ketë një dialog kuptimplotë përderisa të ketë shkëmbim të gjuhës agresive.

Vendosja e komukimit dhe besimit mes palëve është kryciale. Hapësira mes serbëve dhe shqiptarëve, mosbesimi i dyanshëm si dhe mosbesimi ndaj njëri tjetrit janë shumë të mëdha. Diskutimet e mëtutjeshme të këtij lloji të organizuar nga CIG do të ishin një kontribut serioz për normalizimin e marrëdhënieve.

Dialogu duhet të organizohet në disa nivele.

Dialogu rreth çështjeve praktike mes përfaqësuesve politik të jugut dhe veriut të Mitrovicës jo vetëm që do të vendoste një pikë permanente të kontaktit për zyrtarët lokal por poashtu do të mundësonte zgjidhjen e shume çështjeve të jetës së përditshme përmes të cilave mund të arrihet besimi.

Cfarëdo zgjidhje kërkon dialog mes udhëheqësve politik të serbëve në veri dhe udhëheqësve të institucioneve të Kosovës. Prishtina duhet ta bëjë të qartë se dëshiron ta ketë një kanal të hapur të komunikimit me të gjithë serbët në veri duke përfshirë edhe ata që janë zgjedhur nga komuniteti Serb për ti përfaqësuar ata. Këta politikanë përfaqësojnë një pjesë të rëndësishme të spektrit politik në veri dhe ndikojnë në qytetarët atje. Ata të cilët nuk kanë bërë krime dhe dëshirojnë të mbesin të angazhuar në politikë duhet të kenë një të ardhme politike brenda sistemit politik të Kosovës.

Politikanët në veri duhet ta pranojnë Prishtinën si palë të barabartë në negociata. Tani që Prishtina është pranuar si bashkëbiseduese nga Beogradi, ajo duhet të jetë e pranueshme për serbët në veri.

Megjithate, pa marrë parasysh madhësinë e krizës në veri, zgjidhja e saj është e pamundur pa angazhimin e Prishtinës dhe Beogradit, pa dialogun bilateral politik, dhe pa asistencën e vazhdueshme të komunitetit ndërkombëtar.

Një numër i hapave për ndërtimin e besimit janë të mundshëm edhe para arritjes së zgjidhjes së krizës në veri të Kosovës. Pjesëmarrësit kanë identifikuar

cështjet e sigurisë dhe të sundimit të ligjit, me theks të vecantë funksionimin e policisë dhe sistemit gjyqësor, sigurimin e të drejtave pronësore, papunësinë, organizimin e vetëqeverisjes lokale në veri dhe frikën nga humbja e identitetit serb, si çështje të rëndësishme për të cilat ata janë të gatshëm të hyjnë në diskutime me palën shqiptare. Këto çështje, edhe pse të përgjithshme, meritojnë kërkim të mëtutjeshëm. Dialogu në mes institucioneve të Kosovës dhe akterëve politik me ndikim në veri do të ishte një fillim dhe vend i mirë për këte.

U POTRAZI ZA REŠENJIMA ZA SEVER KOSOVA

Predgovor i izrazi zahvalnosti

Savez za inkluzivno upravljanje (CIG) je posvećen pitanjima Kosova još od početka svog rada 2010. godine. Od juna 2010., održali smo program srpsko-srpskog dijaloga dovodeći za sto različite, često suprotstavljene, političke frakcije Srba na Kosovu i zvaničnike iz Beograda sa ciljem unapređivanja komunikacije između ovih grupa i poboljšanja praktičnih politika koje su usmerene ka Srbima sa Kosova. U vezi sa tim, učesnici programa su proizveli političke preporuke, a CIG ih formulisao u maju 2011. Dokument *Političke preporuke o prilagođavanju Srba na Kosovu* su dostupne na našoj internet stranici www.cigonline.net. Od 2011., albanski zvaničnici Vlade i Skupštine Kosova, kao i predstavnici civilnog društva takođe aktivno učestvuju u okviru novog CIG programa, na taj način šireći diskusiju i obuhvatajući pitanja vezana za odnose između Srba sa Kosova i kosovskih vladinih institucija, a naročito između Srba sa severa i Prištine.

Ovi programi su svesrdno podržani od strane Saveznog ministarstva spoljnih poslova Švajcarske.

Dve diskusije koje su predmet ove publikacije su održane u decembru 2011. u Beču, u Austriji, i u martu 2012. u Pržnom, na jadranskoj obali Crne Gore. CIG je okupio političke zvaničnike, analitičare i predstavnike civilnog društva sa Kosova i iz Srbije, kao i evropske i američke diplomate kako bi zajednički diskutovali u neutralnoj i neformalnoj atmosferi.

Ove diskusije su za mnoge od učesnika bila njihova prva prilika za suočavanje licem u lice, još od kosovske deklaracije nezavisnosti u februaru 2008.

Ideja za ove sastanke je potekla od zasebnih razgovora sa političarima i analitičarima na Kosovu i Srbiji, tokom leta i jeseni 2011.godine. Njihova mišljenja pomogla su nam u sastavljanju nacрта agende za ove diskusije.

Cilj ovih CIG sastanaka bio je da se kreira mogućnost za lidere sa Kosova i Srbije da pronađu rešenja za veoma napetu situaciju na severu Kosova koja je započela u leto 2011., da se odrede neke kratkoročni i dugoročni koraci koji bi mogli da se preduzmu u izgradnji puzdanja i poverenja između dve strane, kao i da se podstakne razmena pogleda o ponovnom oživljavanju srpsko-albanskog dijaloga, i unutar i van Kosova, a naročito između Srba na severu i kosovskih vladinih institucija.

Pitanje severa Kosova je danas jedno od najkomplikovanijih pitanja Jugoistočne Evrope i ono pretili da destabilizuje ne samo Kosovo i Srbiju već i države iz okruženja. Razrešenje ovog problema će direktno uticati na srpski i kosovski glavni spoljnopolitički cilj - njihovo eventualno pridruživanje Evropskoj Uniji.

S jedne strane, sastanci su potvrdili mnoštvo unapred određenih i zacrtanih ideja o ekstremno teškom suočavanju sa problemom severa, kao i činjenici da će razrešenje ovog problema zahtevati dug i mukotrpan proces. S druge strane, iz ovih razgovora je takođe bilo jasno da je određen broj mera izgradnje poverenja moguć i da bi one trebale biti primenjene bez odlaganja. Nedavni izlivi nasilja na severu svedoče o važnosti ovakvih mera, čiji se navodi mogu pročitati u nastavku teksta.

Razgovori su takođe doveli do izražaja veliku zabrinutost za Srbe sa juga i dali do jasnog znanja da pitanja severa ne mogu da se posmatraju izolovano, već da se smatraju delom sveukupnog pitanja prilagođavanja Srba koji žive na Kosovu, i na severu i na jugu.

Uprkos njihovim različitim stavovima, sama činjenica da su se učesnici zajedno okupili i dogovorili da pronađu uzajamno prihvatljive načine za razrešavanje neodrživog statusa kvo na severu nam je dalo nadu da ovaj veliki problem može da se reši na miran način. Prema mišljenju učesnika, to će zahtevati stalan dijalog, uzdržanost i strpljiv rad na poboljšanju svakodnevnih uslova onih koji žive na severu. Da li će se to ostvariti zavisi od političkih lidera obe strane.

Problemi Srba i Albanaca su isprepletani i biće potrebno dugo vremena kako bi se konačno razdvojili, a srpsko-albanski spor razrešio. Mi se nadamo da će diskusije koje organizuje CIG pomoći da se taj momenat brže desi.

Mi smo zahvalni učesnicima na njihovom doprinosu, disciplini, strpljenju i poštovanju jedni drugih, što je bilo ključno za uspeh ovakvog poduhvata. CIG se nada da će ovaj dijalog da održi i planira da uskoro organizuje buduće susrete.

Mi smo vrlo zahvalni našim kolegama i prijateljima iz Saveznog ministarstva spoljnih poslova Švajcarske, a naročito Karolin Tiso, Norbertu Rjutšeu i Rolandu Salvisbergu na njihovoj saradnji i svesrdnoj podršci aktivnostima CIG bez čije pomoći ovi sastanci ne bi bili mogući. Njihova uključenost potvrđuje važan i stalan doprinos švajcarske diplomatije u očuvanju trajnog mira na Balkanu. Takođe smo zahvalni Lorensu Mereditu iz Evropske Komisije za njegovo veoma značajno učešće na oba sastanka i važne doprinose, kao i njegovim nadređenim kolegama iz Brisela, Stefanu Saninu i Pjeru Mirelu, za njihovu stalnu podršku i poverenje našim naporima i našoj misiji.

Takođe bismo iskoristili ovu priliku da zahvalimo Predsedniku CIG Upravnog odbora, profesoru Stivenu Burgu za njegovo aktivno učešće i uviđaje u vođenju rada CIG, kao i za savete i podršku naših drugih članova Upravnog odbora, Gordona Bardosa i Majkla Elfa.

Uloga CIG Potpredsednika Špetima Gašija u implementaciji ove inicijative je bila od neprocenjivog značaja. Zahvaljujemo se i našim kolegama iz Evrope, Arberu Kučiju, Ivani Stanojev i Mariji Govedarici na njihovom doprinosu.

CIG preuzima punu odgovornost za ovu publikaciju koja nije bila pregledana od strane učesnika.

Aleks N. Grigorev, Predsednik

*Njujork
Maj, 2012.*

OKRUGLI STO U BEČU

Rezime diskusija

Savet za inkluzivno upravljanje (eng. CIG) je u decembru 2011. godine u Beču organizovao okrugli sto za predstavnike srpskih i kosovskih političkih stranaka i vlada. Učesnici su bili članovi Demokratske stranke, G17 plus, Socijalističke partije Srbije, Liberalno demokratske partije i Demokratske stranke Kosova, Demokratske lige Kosova, Pokreta Samoopredeljenje, Alijanse za budućnost Kosova, Samostalne liberalne stranke, Ujedinjene srpske liste, kao i određeni broj analitičara iz Beograda i Prištine. Diplomate Švajcarske, Evropske Unije i SAD su takođe bili učesnici okruglog stola. Okrugli sto je bio sponzorisan od strane Saveznog ministarstva inostranih poslova Švajcarske.

Ideja za ovaj susret je proistekla iz razgovora koje je CIG imao sa mnogima od pozvanih tokom druge polovine 2011.godine. Naime, nekoliko preostalih nespornih na Zapadnom Balkanu, od kojih je najalarmantnija situacija na severu Kosova, sprečavaju zemlje regiona da obezbeđuju stabilnost i da brzo napreduju ka zajedničkom cilju dobijanja članstva u EU. CIG je sazvao sastanak u Beču sa ciljem da se potpomogne stvaranje novih ideja u pravcu rešavanja najhitnijih pitanja sa kojim se region danas suočava.

Različita pitanja u okviru programa bila su grupisana u opštu temu pod nazivom "Šta je potrebno da se razreše problemi severa Kosova?" Učesnici su bili pozvani da identifikuju sve one opcije za rešavanje krize koje treba da nastave da se razmatraju. Bili su ohrabreni da navedu glavne probleme sa kojima se suočavaju oni koji žive na severu i da predlože najbolja rešenja tih problema, da odrede kriterijum koji mora da bude ispunjen kako bi se došlo do rešenja prihvatljivog za sve strane, da razmotre inicijative koje postoje za Prištinu, Beograd i za Srbe na severu kako bi se razrešio spor, kao i da odrede moguće mere koje bi služile za izgradnju poverenja.

Kao što je to inače slučaj sa bilo kojim većim okruglim stolom, svi ciljevi programa nisu bili ispunjeni zbog čega je neophodno nastaviti sa održavanjem ovih sastanaka. Ono što sledi je rezime razgovora u Beču i njihovi zaključci. Da bi se podstakla otvorena diskusija, iznete primedbe nisu pripisivane imenima diskutantima, a CIG moli za razumevanje onih čije primedbe nisu u potpunosti prenete u ovom kratkom izveštaju. Učesnici su bili deo ovog okruglog stola u svom ličnom svojstvu i njihovi stavovi se nužno ne poklapaju sa stavovima organizacija koje predstavljaju. Učesnici nisu imali priliku da pregledaju ovaj izveštaj i zato CIG snosi svu odgovornost za njegov sadržaj.

Uvodni argumenti

Okrugli sto je bio otvoren od strane dva analitičara iz Beograda i Prištine. Oni su izneli pregled odnosa između Beograda i Prištine, kao i analizu sadašnje situacije na severu. Učesnik iz Beograda se osvrnuo na odnos između ekonomskih poteškoća i političkog ekstremizma. Slaba ekonomija, okarakterizovana visokim nivoom nezaposlenosti - oko 45% na Kosovu i 20% u Srbiji - utiče ne samo na živote Srba i Albanaca, već i na političke stavove Beograda i Prištine. On je tvrdio da u vremenima ekonomskih poteškoća vezivanje za temu nacionalizma je najbolji način za elitu da produži svoj boravak na vlasti i skrene pažnju javnosti sa stvarnih problema. I Beograd i Priština se suočavaju sa budžetskim deficitom, slabim ekonomskim rastom, korupcijom i široko organizovanim kriminalom. On je predložio da bi i Beograd i Priština trebali da otpočnu istinsku saradnju, a ne da to rade samo kad su pod pritiskom međunarodne zajednice.

Što se tiče krize na severu Kosova, jedan od govornika je rekao da spor nije samo između Beograda i Prištine, već i između Beograda i Srba na severu, između Prištine i tih istih Srba, između Beograda i međunarodne zajednice, kao i između Prištine i međunarodne zajednice. Dodao je i da Beograd treba da podrži rešenja od kojih imaju koristi i Srbi sa severa i Srbi sa juga. Takođe, upozorio je na "kriminalizaciju barikada na severu". "Dokle god neki ljudi na barikadama mogu biti kriminalci, problem je stvaran." Prema njegovoj tvrdnji, izvor problema nije u bezakonju; bezakonje je prosto rezultat, a ne uzrok, spora. Ni Beograd ni Priština ne mogu da funkcionišu ni napreduju uz takav konstantan politički i bezbednosni rizik. Poziv predsednika Tadića na uklanjanje barikada nije bio shvaćen ozbiljno od strane nekih aktera, jer su navodno postojale mere preduzete od strane srpskih zvaničnika koje su sprečile sprovođenje predsednikove poruke. Govornik je zaključio da je Vlada Kosova pridobila koristi iz ove situacije, najviše zato što nije uopšte reagovala.

Analitičar iz Prištine je odbacio tvrdnju koja se često može čuti, a to je da Srbi i Albanci ne mogu da žive zajedno. "Nema smisla reći da Srbi ne mogu zajedno da žive sa Albancima na Kosovu, dok druge etničke grupe u drugim zemljama to mogu, kao što su to na primer, Albanci u Srbiji i Makedoniji, Rusi u Ukrajni i Mađari u Rumuniji." Raspadom Sovjetskog Saveza, 25 miliona ljudi je ostalo van Rusije i oni su se prilagodili životu u svojim novim zemljama, naveo je govornik. Takođe je doveo u pitanje tvrdnju da su Srbi sa severa protiv integracije zbog njihovog straha od Prištine, dodajući da pri takvoj logici trebalo bi biti više straha među Srbima na jugu nego onima na severu. "Srbi sa severa žive kompaktno, tako da čemu strah?! Nasuprot njima, Srbi sa juga žive u oblastima okruženim albanskim stanovništvom."

Prištinski analitičar je primetio da je pristup Beograda ključni za integraciju Srba sa severa u kosovske institucije, ali da Beograd radi tome suprotno. "Beograd

koristi Srbe sa severa kako bi održao neku vrstu uticaja nad politikom Kosova i kako bi držao pitanje statusa Kosova otvorenim." Govornik se ukratko osvrnuo na političke opcije za sever i rekao da podela nije adekvatno rešenje, najviše zato što se tome oštro protive glavni akteri. Po njemu bi podela takođe imala posledice na region, naročito na Bosnu i Hercegovinu i na Makedoniju. Razmena teritorija je takođe malo verovatna opcija, koja je inače podržana od strane određenih delova srpskog i albanskog društva, ali se tome protivi međunarodna zajednica. Podela bi mogla da bude postignuta kroz tajne pregovore Beograda i Prištine, ali za sada je to malo verovatna mogućnost. Trećoj opciji, Ahtisarijevom planu plus, modelu koji bi omogućio dodatna prava Srbima sa severa se suprotstavljaju Albanci, najviše iz straha da bi mogao da ugrozi funkcionisanje države, kao i Beograd i Srbi sa severa, jer takva opcija ostavlja sever na Kosovu. Četvrta opcija, privremeni mali protektorat koji bi ojačao vladavinu prava bi možda bio prihvatljiv za Beograd i Prištinu, međutim međunarodnoj zajednici nije veoma stalo do ove opcije, prema zaključku učesnika.

Glavne teme diskusije

Beograd i Srbi sa Kosova

Učesnik, Srbin sa severa, tvrdio je da "Beograd možda koristi sever kako bi održao neku vrstu kontrole nad Kosovom, ali Priština nije zainteresovana za izgradnju partnerstva i ima nameru da šteti drugoj strani, naročito kada kaže da su kriminalne strukture te koje rukovode severom." Diskutant se složio da na severu ima kriminalaca, kao i na jugu, ali je rekao da oni nemaju dovoljno uticaja da određuju tok događaja. "Nisu problem kriminalci sa severa, oni su rezultat problema." Takođe je i rekao da stranci i Albanci imaju malo uticaja na severu i da samo Beograd može da reši ovu situaciju.

Isti učesnik je dodao da tvrdnje da su Srbi sa severa taoci Beograda ili da su kriminalci su netačne. "Srbi sa severa jednostavno hoće da uzmu sudbinu u svoje ruke." Bilo koje rešenje za sever da uspe, lideri Srba sa severa moraju da budu integralni deo bilo kojih pregovora o severu. Rekao je da veruje da se oni ne bi odrekli svega što sada imaju - nezavisnost lokalne samouprave, srpskih lokalnih institucija, samostalnih socijalnih služba (zdravstvenih i obrazovnih institucija, itd.) - nego bi tražili još više. Takođe je rekao da institucije na severu nisu paralelne već jedine koje postoje na severu, iako je priznao da su to srpske institucije, a ne kosovske, što je i suština spora. Ahtisarijev plan je neprihvatljiv za Srbe sa severa zato što daje nezavisnost Kosovu i ne predviđa dovoljno bezbednosnih i institucionalnih garancija za srpsku zajednicu. On je naveo da bi jedino plan koji bi pružio snažan institucionalni okvir za sever bio prihvatljiv za Srbe sa severa, ali nije naveo detalje kako bi takav plan izgledao, zaključivši da je rešenje za sever hitno.

Perspektive Srba sa Kosova

Na Kosovu postoje dve srpske realnosti: severna i južna, kako je rekao drugi srpski učesnik sa severa, tvrdeći da su Srbi sa juga na neki način bili "primorani" da se integrišu u kosovske institucije, pod tim podrazumevajući učešće na izborima, dobijanje ličnih karti, tablica za kola, ali da Srbi sa severa ne moraju da se integrišu. Oni se plaše od gubitka srpskog identiteta: "Mi jednostavno ne želimo da budemo deo Kosova. Nećemo kosovska dokumenta na kojima piše da smo Kosovari, a ne Srbi. Rešenje je u nekoj vrsti prilagođavanja granica."

Nekoliko Srba sa juga su tvrdili da kosovski Srbi sa juga nisu bili primorani da prihvate "surovu realnost", već su shvatili da je integracija najbolja opcija za poboljšanje njihovog životnog standarda. Srpski učesnik sa juga je takođe izrazio protivljenje ideji podele rekavši da bi to proizvelo ozbiljne negativne posledice za Srbe južno od reke Ibar. Dodao je da bilo koje rešenje za sever ne može da se donese zasebno i da mora da uzme u obzir posledice koje bi imalo za Srbe sa juga.

Drugi govornik, Srbin sa Kosova, razmotrio je neke od opštih događaja koji se tiču Srba sa juga. Veliki deo srpske populacije na Kosovu nije informisan o razlozima zbog kojih Srbi sa juga učestvuju u kosovskom političkom procesu. "Srbi nisu zadovoljni razvojem situacije i zbog toga su odlučili da učestvuju u kosovskim institucijama." Većina Srba na Kosovu živi južno od reke Ibar. Zbog teških uslova u kojima su živeli rešili su da se uključe u politički proces, naveo je govornik. Rekao je i da Srbi sa severa Kosova više nikome ne veruju, ni Prištini ni Beogradu, i da znaju "sta je ono što neće, ali ne i ono što hoće". Takođe je naveo da Vlada Kosova postiže prilično dobre rezultate s obzirom na situaciju, predloživši da bi isti model integracije za Srbe sa juga mogao da se primeni za Srbe sa severa.

Učesnik koji je sa severa Kosova je predočio listu problema koje su od ključne važnosti za narod sa severa, a to su ekonomski razvoj, nezaposlenost, identitet, povratak izbeglica, povraćaj imovine, nestala lica, pravna zaštita i rešavanje nerešenih sudskih slučajeva. Albanski govornik je naveo da su praktični problemi severa isti kao oni sa juga. Loše sudstvo, isključivanje struje, nestašica vode i nezaposlenost su u podjednako lošem stanju kod Albanaca. Drugi govornik je rekao da su to sve pitanja statusa. "Ne može se imati vladavina prava na severu bez razrešenog pitanja statusa i u suštini bez prethodnog dogovora čiji zakoni treba da se primenjuju." Predvideo je da osim ukoliko pripadnici međunarodne zajednice ne budu reagovali odlučno, sever će ostati zamrznut konflikt u godinama koje dolaze. Srpski učesnik se složio da će zamrznut konflikt da traje sve dok Srbija i Kosovo znaju gde su im granice. On je dodao da Beograd neće celo Kosovo. "Kada Beograd kaže "i Kosovo i EU", u stvari misli "sever Kosova i EU."

Pitanje identita je bilo pokrenuto od strane određenog broja učesnika. Nekoliko srpskih učesnika je reklo da se izraz "Kosovar" njima nameće. "Srbin sam već 50 godina i neću da sad menjam svoj identitet." Međutim, neki drugi govornici su rekli da Kosovar ne znači i Albanac. "Albanci takođe ne vole taj izraz." Izraz Kosovar je pridev koji označava pripadnost Kosovu, što drugim rečima znači stanovnik Kosova.

Priština i sever

Učesnik sa Kosova, Albanac, je odbacio opciju podešavanja granica ili podele i pozvao na postizanje kompromisa. "Rambuje sporazum, Ahtisarijev plan i Ustav Kosova su sve bili kompromisi." On je objasnio da su se sami Albanci izvesno vreme borili da razumeju pojam kompromisa, ali da sada shvataju da moraju da stvore razumevanje sa Srbima na severu i da zajednički osmisle rešenja zasnovana na kompromisu. Rekao je da Albanci i Srbi treba da se usmere na razloge zbog kojih žive zajedno, a ne samo na listu razloga zašto ne treba da žive zajedno. "Kosovo nije ni prva ni poslednja država koja funkcioniše kao multietnička država. Multietnička država je sama po sebi kompromis." On je izvestio da "kosovska Vlada ima volju i sredstva da načini sever uspešnim delom Kosova, ali to će biti moguće onda kada počnemo da iznosimo listu mogućnosti, a ne nemogućnosti, za koegzistenciju." Govornik je takođe rekao da je Vlada Kosova voljna da uspostavi dijalog i komunikaciju sa "ljudima sa severa", međutim nije specifično naveo ko bi ti ljudi bili. On bi, međutim, prihvatio dijalog sa predsednicima srpskih opština na severu gde bi oni razgovarali u svom ličnom svojstvu.

Spor je između Beograda i Prištine, a ne između Srba sa Kosova i Prištine, rekao je govornik sa Kosova. "Srbija primenjuje aktivno nepriznavanje Kosova, radeći sve da omete državotvorni proces Kosova i čineći život Albanaca mizernim." On je rekao da Kosovo hoće da bude dobar komšija, ali da bi i Srbija trebala da to bude. On se složio sa nekim od tvrdnji da se kosovski političari nisu promenili još od 2004. kada međuetnički nemir nije doneo nikakve rezultate, ali je rekao da se politika Srbije prema Kosovu takođe nije promenila. "Retorika je ista kao i u vreme Miloševića."

Albanci i Srbi imaju problem u komunikaciji. Nekoliko govornika se složilo da oni komuniciraju putem medija i indirektnih kanala, a problemi sa kojima se suočavaju zahtevaju direktnu i intenzivnu interakciju. Podela ili razmena teritorija bila bi samo trenutno spasonosna opcija za Beograd, a prošla iskustva su dokazala da tako nešto nije dobro za narod, kako je rekao jedan albanski govornik. On je branio Ahtisarijev plan rekavši da plan u stvari nudi Srbima na Kosovu ne-teritorijalni autnomni status. Kao prvo, Skupštini je potrebna podrška dve trećine ne- albanskih parlamentaraca da promene Ustav. "To je razlog zašto Albanci ne bi mogli da dominiraju, a ne samo zato što su dobri momci." Kao

drugo, Skupština ne može da menja izborni zakon bez podrške dve trećine ne-albanskih parlamentaraca. "Isti mehanizam odlučivanja se odvija u dva veća, naprimer u federacijama." Kao treće, Ahtisarijev plan omogućava Srbiji da prebacuje sredstva oslobođena od poreza Srbima na Kosovu putem komercijalnih banki. I kao četvrto, plan omogućuje dvojno državljanstvo: Srbi mogu da imaju dve vozačke dozvole, dva pasoša, kao i ostala dokumenta. I Srbi sa Kosova mogu sami da odluče koje od dokumenata da koriste. On je pozvao Srbe sa severa da jasno izraze svoje potrebe i strahove kojima se Ahtisarijev plan ne bavi. Koje odluke oni žele sami da donose? Takođe je i zaključio da Albanci neće da prihvate nikakvu vrstu teritorijalne ili ne-teritorijalne federacije.

Put ka napretku? Izgradnja poverenja

Izvestan broj govornika, i Albanaca i Srba, je rekao da su Albanci i Srbi trebali da izgrade zajedničko razumevanje, da se skoncentrišu na praktične probleme, a ne na opšta pitanja kao što su oni da li treba podeliti Kosovo ili da li Srbi i Albanci mogu da žive zajedno. Ovakva pitanja ne treba da budu deo debate o severu. Integracija Srba u južnom delu Kosova treba da služi kao okvir kroz koji Srbi sa severa mogu da se ubede da je integracija moguća i da albanska većina ne može da dominira institucijama.

Jedan albanski učesnik je predložio da se političari fokusiraju više na ekonomski razvoj. "Ja sam za razvijeno Kosovo, ne za multietničko Kosovo." Što se tiče severa, on je rekao da pitanje nije u novcu. "Ne radi se o takmičenju sa Srbijom ko nudi više. Sever je pitanje statusa. Ne možemo mi da razrešimo pitanje praktičnih problema pre nego što se reši pitanje statusa."

Srpski govornik sa severa Kosova rekao je da odsustvo poverenja severnog Kosova ka Prištini je zbog toga što Priština nije dovoljno uradila kako bi zadobila poverenje. Veliki broj sudskih slučajeva još nije razrešen. "Moja kuća je bila spaljena, a počinio su još uvek na slobodi. Priština hoće teritoriju bez stanovništva." Albanski govornik je na to odgovorio da su na stotine hiljada albanskih kuća bile spaljene i da su počinio i dalje na slobodi. On je dodao da kosovski sudovi još nisu u potpunosti operativni tako da je teško znati šta je etnički motivisano, a šta je rezultat lošeg rada suda. Srpski govornik je rekao da i kad bi prihvatili novac od Prištine, 20 miliona evra nije velika suma. "Samo Univerzitet u Mitrovici od Beograda prima 10 miliona evra."

Potreba za pomirenjem i suočavanjem sa prošlošću je bila jedna od stalnih tema. Zvaničnik jedne srpske partije je rekao da bi Srbi i Albanci trebali da prepoznaju problem i da ne daju nikakve izgovore za zločine počinjene u prošlosti. Govornik je rekao da mere izgradnje poverenja kao što su rešavanje sudskih slučajeva i obezbeđivanje uslova za povratak izbeglica treba pod hitno da budu preduzete.

Kako bi se izgradilo poverenje potrebno je još više komunikacije. "Samo nekolicina ljudi sa obe strane ima priliku da direktno međusobno komunicira." Na kraju dana, obe strane treba da se odreknu nečega kako bi dostigle rešenje prihvatljivo za obe strane, zaključio je govornik.

Međunarodna zajednica

Međunarodni učesnik je tvrdio da EU nema uravnotežen pristup, jer nudi Srbiji status kandidata a Kosovu samo pristup severnom delu teritorije. Drugi učesnik se nije složio sa tim da EU nema uravnotežen pristup i uputio na rezultate za obe strane koje je doneo dijalog Beograda i Prištine u Briselu i koji još traje. "Dijalog je otkočio potpuni zastoj pregovora između Srba i Albanaca. Mnogi su mislili da će ga napustiti pre nego i što otpočne. Rezultati su mali, ali oni postoje. Moramo da nastavimo da ih uvećavamo umesto da kritikujemo i podrivamo dijalog." Govornik je rekao da će EU uskoro da započne dijalog o liberalizaciji viznog režima sa Kosovom i takođe da uskoro postigne dogovor o tomu kako bi Kosovo moglo učestvovati u regionalnim skupovima.

Članstvo u EU ostaje glavni podsticaj za Srbiju i Kosovo da sarađuju. Put integracije Srbije u EU je direktno vezan za Kosovo, naveo je jedan od albanskih govornika. On je podsetio da Srbi sa severa treba da uzmu u obzir da će njihovo odsustvo saradnje da ima negativne posledice za integraciju Srbije u EU. EU nije ista kao pre dve godine; uticaj od pet država članica koje nastavljaju da uskraćuju priznanje Kosova nije tako snažan kao od pre dve godine. "Sada Nemačka igra glavnu ulogu." On je predložio da bi pritisak na Srbiju trebao da bude veći kako bi se postigao napredak, naročito po pitanju uklanjanja barikada i raspuštanja paralelnih struktura.

Jedan međunarodni učesnik je predložio da bi obe strane trebalo da se fokusiraju na pronalaženje nekih posredničkih koraka kako bi se situacija stabilizovala i pripremio teren za političko rešenje za sever. "Mi ne možemo da ignorišemo da Srbija ne priznaje Kosovo, ali možemo da analiziramo situaciju i da vidimo šta bi moglo da bude učinjeno pod datim okolnostima." On je naveo da bi napredak u jednoj oblasti mogao da vodi ka napretku u drugoj oblasti. "Plima diže sve brodove."

Zaključak

Uprkos činjenici da su i albanski i srpski učesnici uglavnom ponavljali svoje ustaljene, u javnosti poznate, stavove o severu i statusu Kosova uopšte, okrugli sto u Beču je predstavio niz važnih ishoda i mogućih i potencijalnih kanala za moguća rešenja. Takođe je izneo plan za nastavak razgovora. Sastanak je pružio jedinstvenu priliku za mnoge od učesnika da se susretnu za istim stolom po prvi put od kosovskog proglašenja nezavisnosti 2008. godine.

Time rečeno, jasno je da je potraga za kompromisima i dalje u ranoj fazi.

Glavna prepreka za nastavak diskusija, što je bilo evidentno iz razgovora u Beču, je ogroman nedostatak poverenja i nedovoljnog nivoa komunikacije između Beograda i Prištine, generalno između Srba i Albanaca, a naročito između kosovskih institucija i predstavnika Srba sa severa Kosova. Nepoverenje i sumnja su i dalje velike. Buduće diskusije ovog tipa organizovanih u Beču bi definitivno najpre omogućile obim stranama da se upoznaju i da doprinesu daljem međusobnom opuštanju tenzija.

S druge strane, sastanak u Beču je takođe pokazao da neki koraci ka izgradnji poverenja jesu mogući čak i pre nego što se dostigne rezolucija o statusu severa Kosova. Srpski učesnici sa severa su identifikovali probleme bezbednosti i vladavine prava, a naročito rad policije i pravosudnog sistema, obezbeđivanje imovinskog prava, nezaposlenost, organizaciju lokalne samouprave na severu i strahove gubitka svog srpskog identiteta kao važne probleme za koje su spremni da se uključe u diskusije sa svojim albanskim kolegama. Ovi problemi, iako uopšteni, zaslužuju dalja razmatranja od strane učesnika. Predloženi dijalog između kosovskih institucija i svih uticajnih političkih faktora na severu bi bio dobar način za to. Diskusija o ovim pitanjima i koraci ka rešavanju istih predstavljaju razradu preko potrebnih mera za izgradnju poverenja.

Ove mogućnosti predstavljene tokom okruglog stola u Beču bi trebale da budu razmatrane na sastancima koji slede, koje CIG planira da organizuje početkom 2012. godine.

OKRUGLI STO U PRŽNOM

Uvod

Savet za inkluzivno upravljanje (CIG) je od 3-4. marta, 2012. u Pržnu u Crnoj Gori organizovao drugi okrugli sto za predstavnike srpskih i kosovskih političkih stranaka i predstavnike vlada. Prvi sastanak je bio održan u Beču, u decembru 2011. Učesnici su bili članovi srpskih Demokratske stranke, Ujedinjenih regiona Srbije, Socijalističke partije Srbije, Liberal-demokratske partije, Srpske napredne stranke i kosovskih Demokratske stranke Kosova, Demokratske lige Kosova, Alijanse za budućnost Kosova, Samostalne liberalne stranke, Jedinstvene srpske liste, kao i izvestan broj analitičara iz Beograda i Prištine. Diplomate Švajcarske i EU su takođe bili prisutni.

Organizacija okruglog stola je bila podržana od strane Ministarstva spoljnih poslova Švajcarske.

Program dvodnevnog sastanka se sastojao iz tri dela i obuhvatio je teme saradnje između Beograda i Prištine, kao i krizu na severu. Učesnici su raspravljali o trenutnoj vrsti komunikacije Beograda i Prištine i dali predloge o tome kako da se ona ojača na svim nivoima. Takođe se diskutovalo o situaciji na severu Kosova i predloženo je da Priština i Srbi sa severa treba da što pre započnu dijalog kako bi se stabilizovala situacija i razrešila kriza.

U nastavku izveštaja sledi sažetak diskusija sa održanog okruglog stola. U duhu podsticanja otvorene diskusije, izjave i komentari nisu pripisani poimenično, i stoga CIG moli za razumevanje onih čije pimedbe nisu u potpunosti navedene u ovom kratkom izveštaju. Učesnici su bili deo diskusija u svom ličnom svojstvu i njihovi stavovi nužno ne predstavljaju stavove organizacija koje predstavljaju. Izveštaj nije pregledan od strane učesnika i CIG snosi odgovornost za njegov sadržaj.

Beograd, Priština i sever Kosova

Koraci ka rešavanju krize na severu; srpski izbori na Kosovu; uticaj srpskog referenduma na sever; uticaj dijaloga Prištine i Beograda koji traje, sponzorisanog od strane EU

Nekoliko učesnika je ukazalo na četiri činioca ključnih za rešavanje problema na severu Kosova, a to su: Beograd, Priština, međunarodna zajednica i Srbi sa severa.

Srbi sa severa se organizuju tako da koriste barikade kako bi “zaštitili sebe od kosovske policijske intervencije”, rekao je jedan srpski učesnik dodavši da su oni takođe organizovali referendum koji je pokazao da je ogromna većina protiv integracije u kosovske institucije; “Beograd se suprotstavio referendumu,

ali ne može da ignoriše ishod”. On je takođe rekao da bi bilo dobro kada bi Beograd formirao snažnu vladu nakon prolećnih izbora, ali je i upozorio da bi formiranje nove vlade moglo da potraje mesecima, tako da će dijalog sa Prištinom najverovatnije biti pauziran na neko vreme. On je pozvao Prištinu da garantuje da neće preduzeti “jednostrane mere” rekavši da bi samo tako nešto vodilo ka izgranji poverenja između Srba i Albanaca. Prištini, prema mišljenju učesnika, se ne može verovati i Priština će možda i intervenisati na severu kako bi preusmerila pažnju sa stvarnih problema Kosova.

Spor već dugo traje i Beograd i Priština bi trebali da se posvete svim pitanjima bez daljeg odlaganja, rekao je drugi govornik, Albanac sa Kosova. Odlaganje rešavanja problema i održavanje statusa kvo stvara uslove pod kojima je nemoguće da se problemi reše. On je dodao da je nemir koji se dogodio 2004. pokazao da je taj status kvo nedostižan i da iz istog razloga sadašnji status kvo na severu ne bi trebao da se podržava. Učesnik je naveo da iako Ahtisarijev plan predviđa nezavisnost Kosova, on takođe nudi garancije za manjinske zajednice i da bi Srbi trebali da iskoriste prednosti tih garancija. Govornik je rekao da je reći da su sve srpske strukture na severu kriminalne jedno ograničeno viđenje. “Priština bi”, rekao je, “trebala da komunicira sa svima onima koji su voljni za to; severu je potrebna demokratija i ekonomski razvoj, ali najveća briga bi trebalo da bude uspostavljanje vladavine prava.” On je rekao da policija treba da bude pod jednom komandom i da bi policajci trebali da se “bore protiv kriminala, a ne političkih aktivnosti.” Osvrćući se na proces EU integracija, on je predložio da bi sve zemlje Zapadnog Balkana, uključujući Srbiju i Kosovo, trebale da uđu u EU kao grupa. “To bi im služilo kao inicijativa za međusobnu saradnju znajući da su tako svi na istoj strani”, zaključio je govornik.

“Ja sam bio za podelu vlasti, više nego za podelu teritorije”, rekao je jedan srpski učesnik govoreći o potencijalnim rešenjima za sever. On je naveo da bi u ovom slučaju mogao biti primenjen sličan model kao i u Bosni: dvodomni kosovski parlament tako da obe strane mogu da blokiraju jedna drugu ako je to potrebno, kao i predviđeni mehanizmi za zaštitu manjinskih prava. Međutim, kako je rekao, to je sada van opcije, ali decentralizacija nije dovoljna. On je naveo 6 tačaka kao mapu rešenja problema na severu, a to su: 1) Pregovori koji postoje između Beograda i Prištine i koji su do sada proizveli izvesne rezultate treba da se nastave; 2) Pобољшanje odnosa između Beograda i Prištine kroz veći angažman nevladinih organizacija; 3) Uspostavljanje komunikacije albanskih i srpskih partija i na Kosovu i u Srbiji kroz njihovo članstvo u međunarodnim partijskim organizacijama; 4) Ostvarenje saradnje između ministarstava na Kosovu i u Srbiji koji su zaduženi za primenu sporazuma postignutih u Briselu; 5) Organizovanje zvaničnih sastanaka između zvaničnika Beograda i Prištine; i 6) Promovisanje zajedničkog pristupa u odnosu na EU. Govornik je zaključio izlaganje rekavši da će kriza na severu biti razrešena ukoliko svih šest tački bude primenjeno.

Jedan drugi diskutan, Srbin, naglasio je da bi sve strane trebale da budu realistične: “Moramo da budemo realni, jer u suprotnom nećemo biti u stanju da izgradimo poverenje.” Realno stanje je to da se Srbi sa severa nisu sami politički organizovali, već im je Beograd u tome pomogao, kako je rekao učesnik, dodavši da oni koji su za to zaduženi treba da objasne kako se to sve odвило. Beograd ne prihvata Ahtisarijev plan, a Priština ga pozdravlja. On je rekao da Beograd nije iskren prema Srbima sa severa: “Ahtisarijev plan je jedini dokument, a ako ga ne prihvatimo, šta onda? Iako nije savršen, to je jedini dokument,” pozvaši beogradske zvaničnike da budu iskreniji i realniji. Učesnik se takođe osvrnuo na probleme kriminala na severu smatrajući da su i Beograd i Priština podjednako odgovorni za to. Predložio je da bi i Beograd i Priština trebali da obelodane iznos sredstava kojima snadbevaju sever i da tako drže za odgovornim one koji zloupotrebljavaju fondove. Takođe je predložio da bi nevladine organizacije trebale više da urade za poboljšanje odnosa između Srba i Albanaca, ali za to je prvo potrebno da se distanciraju od politike. “Mnoge NVO podržavaju i ponavljaju same stavove vlada, a trebale bi da imaju jaču ulogu i da se smatraju odgovornim za svoje postupke.” Kako se složio jedan albanski učesnik, civilno društvo treba da zahteva bolju vladavinu i na Kosovu i u Srbiji, i to i na centralnom i na lokalnom nivou.

“Mi nećemo dozvoliti srpske lokalne izbore na Kosovu. Beograd može da ili postavi svoje lokalne zvaničnike ili da pripremi teren za kosovske izbore na severu”, rekao je jedan albanski učesnik. Beogradu je dozvoljeno da finansira projekte na severu, ali međunarodna zajednica bi trebala da nadgleda taj proces. On je rekao da bi Priština trebala da unapredi svoje napore ka promociji Ahtisarijevog plana na severu. Takođe, naveo je da izbori uvek podrivaju proces. Naime, Beograd se sprema za izbore u maju nakon čega će biti potrebno vreme da se formira vlada, a kasnije će i Priština možda imati izbore. Učesnik okruglog stola je predložio da bi Prištini i Beogradu trebala biti data ista šansa da rade u okviru EU. “Politika davanja “nagrade” za ispunjavanje zadatih uslova bi trebale svima biti date.” On je rekao da se pitanje severa može uspešno razrešiti samo ako se Beograd i Priština zajednički kreću ka EU. “Mi treba da pažljivo dizajniramo sveobuhvatni proces za sever Kosova, a to je ono što vodi ka razvijanju održive lokalne samouprave. Imenovanja lokalnih funkcionera na severu bi moglo da pomogne u fazi tranzicije kako bi se pripremili izbori. Priština ne treba da se forsira da proizvede poseban paket mera za sever, jer ako je to potrebno, onda je međunarodna zajednica ta koja bi trebala da to pripremi.”

Postoji nedostatak iskrenosti Beograda ka Srbima na Kosovu, rekao je jedan albanski učesnik. “Beogradu je Kosovo izborni problem, a Srbima sa Kosova je to realan problem.” On je naveo da bi Srbi sa Kosova trebali da se pokrenu iz situacije taoca i toga ko će da pobedi na izborima u Srbiji, a ne da odugovlače proces. Prema njegovom mišljenju, sada su svi uplašeni promena jer bi

kratkoročne koristi mogle biti gubici za određene grupe. On je kritikovao Beograd što se vodi duplim standardima: "Beograd hoće poseban status za sever, ali i kaže da nikad neće priznati kosovsku nezavisnost." Drugi učesnik je naveo da se kod krize na severu ne radi o strahu, već o ambicijama i da iako postoji izvesna otvorenost Prištine i Beograd, da je ceo problem obavljen velom dvosmislenosti, i obe strane treba da se uključe u otvorenu i iskrenu razmenu. On je predložio da bi trebalo sa obe strane da postoji više pozitivnih poruka umesto pretnji.

Drugi govornik je rekao da bi rešenja trebala da budu zajednički kreirana. "Neophodno je da nam sve bude jasno, a shodno tome ćemo se prilagoditi datim uslovima." Albanci i Srbi već deset godina iznova razmatraju iste argumente, dok se ceo svet menja. Ono što je potrebno su mere za igradnju poverenja između Prištine i severa i između samih Srba. Diskutant je naveo da je poziv predsednika Tadića za "region koji se zove severno Kosovo nije dobar korak". On je rekao da strahovi Srba sa Kosova takođe nisu zasnovani na činjenicama postavivši pitanje "Zašto Srbi sa severa Kosova misle da bi ih u slučaju integracije u kosovske institucije Albanci proterali?" Dodao je da je bilo očigledno da je Srbija podržala referendum na severu ne uradivši ništa da ga zaustavi.

"Mi nismo oni koji donose odluke, ali mi možemo da promovišemo svoje ideje onima koji donose odluke", rekao je jedan albanski učesnik. Stalnim održavanjem izbora troši se vreme, a to nije u skladu sa potrebama građana. Referendumsko pitanje severa bi trebalo da se odnosi na pitanje da li oni žele da ovako nastave još narednih deset godina." On je rekao da su Albanci u Preševu imali referendum pre deset godina čiji rezultat nije imao nikakvog uticaja. "Da damo ljudima priliku da glasaju, Albanci bi glasali za ujedinjene sa Albanijom, a Srbi za ujedinjenje sa Srbijom." Stoga je hitno da se razjasni koncept perspektiva i da se ljudi ne drže u zabludi da će se pridružiti Srbiji za deset godina i slično." Većina nas ne želi da izgubi još deset godina." Rekao je da je dijalog Beograda i Prištine bio relativno uspešan, jer je perspektiva evropskih integracija bila predstavljena obema zemljama. On je ohrabrio međunarodnu zajednicu da uradi više u tom pogledu. Drugi učesnik je zatražio od EU da razvije jasnu mapu puta sa jasnim odrednicama koje moraju, uz dinamičko uslovljavnje, da se dostignu i sa jedne i druge strane. Kriterijum broj jedan, rekao je ovaj učesnik, treba da bude da Beograd i Priština sami sednu zajedno i da počnu da se dogovaraju.

Pitanje skorih srpskih izbora na Kosovu je takođe bilo tema diskusije. Nakon pominjanja da će Beograd uskoro objaviti da li će održati izbore na Kosovu, srpski govornik je rekao da Beograd nije iskren u sprovođenju svoje politike ka Kosovu. Beograd bi trebao da bude otvoreniji i iskreniji u vezi sa tim šta želi da Srbi sa Kosova rade. Priština bi takođe trebala da bude otvorena. "Mi znamo o nemačkom ultimatumu ka srpskim institucijama na severu, ali šta uraditi sa hiljadama ljudi koji rade u ovim institucijama?" Diskutant je rekao da se ovaj problem treba rešiti u interesu stanovništva na severu Kosova. Drugi učesnik

je naveo da bi se većina ljudi trenutno zaposlena u lokalnoj administraciji na severu se mogla zaposliti u budućoj opštinskoj vladi. Jedan drugi govornik je rekao da poruka referenduma nije bila samo upućena Prištini i protivljenju kosovskim institucijama, već i Beogradu o nastojanju da se postane sastavni deo procesa donošenja odluka. Govornik je zatražio veću transparentnost rekavši: "Nama je rečeno da je dijalog Beograda i Prištine tehničke prirode, a ispalo je da je dijalog političkog karaktera." Učesnik iz Beograda je rekao da će do kraja godine zbog izbora napredak biti mali. "Velike odluke se ne donose tokom izbornih kampanja."

Jedan albanski učesnik je ukazao na to da je Priština donela niz odluka koje nisu bile popularne, kao što su sporazum o regionalnom predstavljanju Kosova i zakoni o Velikoj Hoči i istorijskom centru Prizrena. On je rekao da bi davanje previše moći severu bi potkopalo red i mir Kosova. Od Beograda se tražilo da zaustavi finansiranje paralelnih institucija, a od Prištine da bude kreativna. Dodao je da dok se na Prištinu vršio pritisak da u potpunosti primeni Ahtisarijev plan na jugu, međunarodna zajednica nije pomagala Prištini da primeni Ahtisarijev plan na severu. Kosovska vlada funkcioniše zahvaljujući garantovanim glasovima manjinskih zajednica. Govornik je rekao da su tokom poslednjih parlamentarnih izbora opozicione stranke dobile više albanskih glasova, iliti ukupnim brojem glasova po tom pitanju, nego stranke u vladi. Drugi govornik je rekao da kosovska vlada ima plan za sever, a to je Ahtisarijev plan. Pitao je da li Srbi i Beograd i imaju plan, dodavši da Prištini nije jasno sa kim treba da razgovara o severu, sa Srbima sa severa ili sa Beogradom.

Priština i Srbi sa severa

Uspostavljanje poverenja, komunikacija i saradnje u okviru regiona Mitrovice

Kao nastavak zaključaka donetih tokom održanog okruglog stola u Beču, učesnici su raspravljali o mogućnosti započinjanja komunikacije između Prištine i Srba sa severa. Nekoliko predstavnika sa Kosova su uputili javni poziv Srbima sa severa da započnu komunikaciju i saradnju sa institucijama Kosova uključujući posetu vladinim ministarstvima u Prištini. Neki su predlagali da bi prvi korak za Srbe sa severa bio da razgovara sa Srbima u kosovskoj vladi o njihovom iskustvu integracije. Jedan govornik je rekao da je referendum na severu zakomplikovao situaciju: "Referendum možda nema pravne posledice, ali zato ima političke." On je dodao da Beograd ne kontroliše direktno Srbe sa severa, ali da ih zato finansira. Takođe je predložio da bi bilo dobro za srpske gradonačelnike na severu da sednu i donesu zajedničku strategiju, iako je to veoma teško i čak nemoguće za postići u ovom momentu. Neki Srbi sa severa podržavaju ovakav angažman i čine pozitivne korake, ali priznaju da oni koji su protiv toga su oni koji kontrolišu situaciju i određuju finalne odluke o ovim pitanjima.

Ima dosta Srba koji su voljni da učestvuju u kosovskim institucijama, međutim oni su zastrašeni, rekao je jedan govornik, dodavši da trenutno postoji oko "8.000. prijava za dobijanje kosovskih ličnih karti koje izdaju kosovske institucije i oko 2.000. ljudi sa severa koji dobijaju plate od kosovske vlade." Diskutant je rekao da je vlada Kosova voljna da ulaže u sever, ali da Srbi neće da prihvate fondove kosovske vlade. Postoji nekoliko projekata koji su u toku, kao što je održavanje groblja i instalacija svetiljki u blizini crkava. Vlada je potrošila oko pola miliona evra na četiri projekta tokom 2011. A lokalni Srbi su ti koji su dali predloge projekata. Govornik je rekao da nisu sve paralelne institucije kriminalnog ili ilegalnog karaktera i dodao da bi zdravstvene i obrazovne institucije koje sponzorise Srbija trebale da ostanu.

Govornik koji je upoznat sa srpskim strukturama na severu je rekao da one takođe podržavaju rešenje krize mirnim putem, ali da, prema njegovom mišljenju, Srbi sa severa izbegavaju komunikaciju sa Prištinom jer ih Priština smatra kriminalcima i korumpiranim ljudima, uključujući i gradonačelnike. On je naveo da EULEKS treba da se odnosi ka obe zajednice na isti način. "Za sada je EULEKS na strani Albanaca." Objasnio je da Srbi sa severa ne mogu da diskutuju Ahtisarijev plan sve dok ga ne prizna srpska vlada. "Predsednik Tadić je rekao da će Srbi nestati ukoliko se primeni Ahtisarijev plan." On je predložio pitanja interno raseljenih lica i izbeglica kao prvim za eventualnu diskusiju između Prištine i Srba sa severa. Takođe je zatražio da Priština obeća da neće primeniti silu prilikom rešavanja sporova. Diskutant je priznao da neki Srbi dobijaju penzije i lične karte preko Prištine, ali je rekao da su i Albanci isto radili tokom 90tih. Jedan albanski učesnik je rekao da "Albanci nisu imali nikakvu alternativu za dokumente tokom 90tih, a da Srbi to imaju." Što se tiče srpskih lokalnih izbora, govornik je rekao da bi oni trebali da se održe čak iako ne poštuju Rezoluciju 1244 UN. "Albanci su prvi ti koji su prekršili Rezoluciju 1244. Proglasili su nezavisnost i organizovali nezavisne izbore. Prema Rezoluciji 1244, samo UNMIK ima pravo da sazove izbore." On je takođe rekao da veći problemi treba da se diskutuju na višim nivoima sa vlastima u Beogradu. "Mi možemo ovde da razgovaramo o problemima sa kojima se stanovništvo suočava, kao što su skupljanje otpadaka, snabdevanje vodom, ali ne i o pitanjima statusa."

Jedan albanski učesnik je rekao da Srbi sa severa Kosova ne mogu da kažu kako njima nisu data prava, jer: "oni ih odbijaju." Naveo je da onima koji žive na severu je potrebno dati više informacija o tome šta se dešava u ostalim delovima Kosova. Kosovska televizija bi trebala da bude dostupna na severu, kao što su srpske televizijske stanice dostupne na jugu. Predložio je da bi Ahtisarijev plan trebao da bude objašnjen ljudima. "Srbi sa severa treba da nam kažu šta je to što Ahtisarijev plan njima ne omogućava." On se složio da lokalne vlasti sa severa nemaju tu moć da diskutuju i budu deo većih političkih procesa. Govornik je rekao da je teško da se izgradi poverenja između zajednica s obzirom da

mladi Srbi i Albanci nisu komunicirali više od 20 godina. On je predložio da bi komunikacija trebala da bude uspostavljena između manje izpoliticizovanih grupa, kao što su to profesionalni radnici u oblasti obrazovanja i zdravstva.

Jedan srpski učesnik je rekao da je veoma korisno što je opet u kontaktu sa svojim bivšim kolegama i predložio da oni sami treba da iniciraju neformalne diskusije. Takođe je predložio da beogradske vlasti treba da pozovu predstavnike Srba sa Kosova u Beograd ili da sami dođu na Kosovo i “da nas pitaju šta mi hoćemo, šta nam je potrebno i koja su naša rešenja za sadašnje goruće probleme.” Međutim, drugi govornik je rekao da je ono što lokalno stanovništvo sa severa misli irelevantno za donosiocce odluka iz Beograda i Prištine. On je naveo da je sever Kosova problem za sve i predložio prvenstveno suočavanje sa praktičnim problemima, kao što je to nezaposlenost. Što se tiče pitanja povratka, on je rekao da je nažalost taj proces završen. “Ljudi se nikada neće vratiti jer oni su već izgradili svoje nove živote na nekim drugim mestima.”

Pitanje identiteta je takođe bila tema razgovora. Srpski učesnik je rekao da Srbi sa severa neće uzeti kosovske lične karte na kojima piše da su oni “Kosovari”. Drugi učesnik je rekao da je pitanje identiteta problem za sve: “Ako ne možete ni Albance da ubedite da su oni Kosovari, kako onda ubediti Srbe?” U zaključku izlaganja, učesnik je rekao da je primena sporazuma ključna i da on ne očekuje rešenje pitanja severa do 2013.

Zaključci i preporuke

Kao rezultat okruglog stola doneto je nekoliko zaključaka i preporuka od strane pojedinaca ili grupno, ali ne putem konsenzusa.

- Priština treba jasno da se izrazi da hoće da ima otvorenu komunikaciju sa Srbima sa severa, uključujući one koji su na čelu paralelnih institucija. Sada kada je Priština prihvaćena kao sagovornik Beograda, onda bi takođe trebala biti prihvaćena i od Srba sa severa.
- Beograd će imati novu vladu i najverovatnije novu vrstu politike. Da li će se politika ka Kosovu promeniti ili ne, to ostaje da se vidi. Vlada koja ima snažnu parlamentarnu podršku je u stanju da se bolje i efektivnije nosi sa problemima severa.
- Dijalog Prištine i Srba sa severa je poželjan. Održivo rešenje bez prisustva Beograda u takvom dijalogu bi bilo teško postići.
- Sporazumi doneti u Briselu treba da budu primenjeni u potpunosti i brzo.
- Barikade treba da se uklone i da se uspostavi sloboda kretanja za sve na severu, kao i sloboda kretanja na celom Kosovu kako bi Albanci mogli da putuju na sever, a Srbi na jug.

- Potrebno je pripremiti teren za održavanje kosovskih izbora na severu.
- Beograd ne mora da prizna nezavisnost Kosova, ali treba da prihvati Kosovo kao jedinstvenu teritorijalnu jedinicu i da prestane da donira sredstva paralelnim strukturama na teritoriji Kosova.
- Sve strane treba da teže ka jačanju bezbednosti i uzdržavanju od bilo kakvih akcija koje primenjuju silu tokom priprema za dijalog.
- Beograd, Priština i Srbi sa Kosova treba da razumeju da podela Kosova ili razmena teritorija neće biti.
- Poverenje se stiče putem rezultata. Srbi u severnoj Mitrovici treba da razgovaraju sa Albancima u južnoj Mitrovici. Dva gradonačelnika treba prvo sami da se sretnu, a onda da pozovu stručnjake iz obe opštine da sarađuju u razrešavanju različitih problema (skupljanje otpada, snabdevanje vodom, grejanje, struja, itd.). Takvi sastanci bi kasnije mogli da se prošire na srpske gradonačelnike na severu. Gradonačelnici četiri srpske opštine na severu kasnije mogu da se sastanu sa gradonačelnikom Mitrovice i ostalih bližih opština i uspostave stalni radni sto i organizuju sastanke na nedeljnom nivou.
- Srpske bezbednosne službe treba da se povuku sa severa. One su prepreka primeni sporazuma i ključni izvor tenzija na severu.
- Srbi sa severa imaju problem komunikacije sa Beogradom i sa Srbima sa juga.
- Srbi sa severa treba da znaju više o Ahtisarijevom planu kako bi bili sigurni da je njihov stav protiv ovog plana dobro informisan.
- Beograd treba da bude transparentan i da otkrije detalje sporazuma postignutih sa Prištinom i nezvaničnih dogovora sa EU i obećanja datih EU.
- Sve strane treba da umanje intenzitet svoje retorike, jer ne može se imati efektivan dijalog ukoliko je prisutna razmena agresivnih poruka.
- Preduzeti mere izgradnje poverenja: evaluacija sporazuma; pojašnjenje kriminalnih navoda; uspostavljanje jasnog i transparentnog sudskog sistema na severu; kosovska policijska služba treba da bude profesionalizovana i reformisana, kroz moguće uvrščavanje Srba u kosovske specijalne policijske jedinice; poverenje u KFOR i EULEKS treba da se ojača; uvećati saradnju milicije sa građanima.

OPŠTI ZAKLJUČCI

Traženje kompromisa i zajednički prihvatljivih rešenja za sever Kosova je i dalje u veoma ranoj fazi i obe strane ovog spora su vrlo udaljene jedna od druge. Međutim, jedna stvar koja je bila jasna učesnicima i u Beču i u Pržnom je da je problem severa politički problem i da je neophodno da se rešava političkim putem.

Ključni preduslov za početak takvog procesa je jačanje bezbednosti severa. Sve strane treba da razumeju da se podela Kosova neće desiti, niti razmena teritorija. Sve preostale barikade moraju da budu uklonjene, a uspostavljenja sloboda kretanja zagantovana svima. Politički lideri i mediji treba da ublaže svoju retoriku, jer nemoguće je ostvariti značajan dijalog dokle god se održava agresivna vrsta komunikacije.

Uspostavljanje komunikacije i poverenja između obe strane je presudno. Jaz između Srba i Albanaca i njihovo međusobno nepoverenje, kao i sumnja jednih u druge su ogromni. Nastavak diskusija ovakvog tipa, organizovanih od strane CIK, bi bile od ozbiljnog značaja za dalju normalizaciju odnosa.

Dijalog bi trebao da bude organizovan na nekoliko nivoa.

Dijalog o praktičnim pitanjima između političkih predstavnika južne i severne Mitrovice bi ne samo uspostavio tačku stalnog kontakta za lokalne zvaničnike, već bi i nastojao da razreši mnoge realna životna pitanja i probleme kroz koje bi bilo moguće izgraditi poverenje.

Svaka rezolucija zahteva dijalog između političkih lidera Srba sa severa i lidera kosovskih institucija. Priština treba da da jasno do znanja da nastoji da ima otvoreni kanal komunikacije sa Srbima sa severa, uključujući one koje je srpska zajednica izabrala da ih predstavljaju. Ti političari predstavljaju važan deo političkog spektruma na severu i tamo imaju uticaj na građane. Oni koji nisu počinili nikakve zločine i koji žele da ostanu angažovani u politici bi trebali da imaju političku budućnost u okviru kosovskog političkog sistema.

Političari na severu treba da prihvate Prištinu kao sagovornika. Sada kada je Beograd prihvatio Prištinu kao svog sagovornika, to bi takođe trebalo biti prihvaćeno od strane Srba sa severa.

Međutim, koliko god kriza na severu može da bude akutna, njeno razrešenje je nemoguće bez aktivnog učešća Prištine i Beograda, njihovog bilateralnog političkog dijaloga, kao i bez stalne pomoći međunarodne zajednice.

Izvestan broj koraka ka izgradnji poverenja je moguć čak i pre nego se dostigne rešenje za krizu na severu Kosova. Učesnici su ukazali na pitanja bezbednosti i vladavine prava, a naročito na funkcionisanje policije i zakonodavnog

sistema, obezbeđivanje imovinskih prava, nezaposlenosti, organizacije lokalne samouprave na severu i straha o gubljenju srpskog identiteta kao jednako važnim pitanjima za koja su voljni da se angažuju u diskusijama sa svojim albanskim kolegama. Ova pitanja, iako su uopštena, zaslužuju dalja razmatranja. Dobar početak i tačka sastajanja bi bio predloženi dijalog između kosovskih institucija i svih važnih političkih činioca na severu.

PARTICIPANTS*

PJESËMARRËSIT*

UÇESNICI*

Shpend Ahmeti

Self-Determination Movement
Lëvizja Vetëvendosje
Pokret Samoopredeljenje

Agron Bajrami

Daily *Koha Ditore*
Gazeta e përditshme *Koha Ditore*
Dnevne novine *Koha Ditore*

Berat Buzhala

Democratic Party of Kosovo
Partia Demokratike e Kosovës
Demokratska stranka Kosova

Bekim Çollaku

Democratic Party of Kosovo
Partia Demokratike e Kosovës
Demokratska stranka Kosova

Ilir Deda

Kosovo Institute for Policy Research and
Development
Instituti Kosovar për Kërkime
dhe Zhvillime të Politikave
Kosovski institut za političko istraživanje
i razvoj

Sadri Ferati

Democratic League of Kosovo
Lidhja Demokratike e Kosovës
Demokratski savez Kosova

Ardian Gjini

Alliance for the Future of Kosovo
Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës
Alijansa za budućnost Kosova

Dukagjin Gorani

Democratic Party of Kosovo
Partia Demokratike e Kosovës
Demokratska stranka Kosova

Dhurata Hoxha

Democratic Party of Kosovo
Partia Demokratike e Kosovës
Demokratska stranka Kosova

Ylber Hysa

Coordinator for the North
Kordinatorator për Veriun
Kordinatorator za sever

Oliver Ivanović

Civic Initiative "Serbia, Democracy, Justice"
Iniciativa Qytetare "Serbia,
Demokraci, Drejtësi"
Građanska inicijativa "Sloboda,
demokratija, pravda"

Dušan Janjić

Forum for Ethnic Relations
Forumi për Marrëdhënie Etnike
Forum za etničke odnose

Adriatik Kelmendi

TV Kohavision

Srećko Latal

International Crisis Group
Grupi Ndërkombëtar i Krizave
Međunarodna krizna grupa

Leon Malazogu

Democracy for Development Institute
Instituti Demokraci për Zhvillim
Institut Demokratija za razvoj

Shkelzen Maliqi

Publicist
Publicista

Petar Miletić

Independent Liberal Party
Partia e Pavarur Liberale
Samostalna liberalna stranka

Smiljana Milisavljević

Democratic Party
Partia Demokratike
Demokratska stranka

Randel Nojkić

Serbian Renewal Movement
Lëvizja Serbe e Ripërtirijës
Srpski pokret obnove

*English language alphabetical order.
Renditje alfabetike sipas gjuhës angleze.
Engleski abecedni red.

Zoran Ostojić

Liberal Democratic Party
Partia Liberale Demokratike
Liberalno-demokratska partija

Krstimir Pantić

Serbian Progressive Party
Partia Progresive Serbe
Srpska napredna stranka

Stojanka Petković

United Regions of Serbia
Rajonet e Bashkuara të Serbisë
Ujedinjeni regioni Srbije

Slobodan Petrović

Independent Liberal Party
Partia e Pavarur Liberale
Samostalna liberalna stranka

Nenad Radosavljević

Radio/TV Mir

Dejan Radenković

Socialist Party of Serbia
Partia Socialiste e Serbisë
Socijalistička partija Srbije

Jelena Trivan

Democratic Party
Partia Demokratike
Demokratska stranka

Gordon Bardos

Council for Inclusive Governance
Këshilli për Qeverisje Inkluzive
Savet za inkluzivno upravljanje

Steven Burg

Council for Inclusive Governance
Këshilli për Qeverisje Inkluzive
Savet za inkluzivno upravljanje

Shpëtim Gashi

Council for Inclusive Governance
Këshilli për Qeverisje Inkluzive
Savet za inkluzivno upravljanje

Alex Grigorev

Council for Inclusive Governance
Këshilli për Qeverisje Inkluzive
Savet za inkluzivno upravljanje

Christopher Hoh

United States Department of State
Departamenti i Shteteve
të Bashkuara
Ameriçki stejt department

Krystyna Marty Lang

Federal Department
of Foreign Affairs of Switzerland
Departamenti Federal
i Punëve të Jashtme të Zvicrrës
Savezno ministarstvo
inostranih poslova Švajcarske

Lawrence Meredith

European Commission
Komisioni Evropian
Evropska komisija

Raphael Nägeli

Federal Department
of Foreign Affairs of Switzerland
Departamenti Federal
i Punëve të Jashtme të Zvicrrës
Savezno ministarstvo
inostranih poslova Švajcarske

Norbert Rüttsche

Federal Department
of Foreign Affairs of Switzerland
Departamenti Federal
i Punëve të Jashtme të Zvicrrës
Savezno ministarstvo
inostranih poslova Švajcarske

Roland Salvisberg

Federal Department
of Foreign Affairs of Switzerland
Departamenti Federal
i Punëve të Jashtme të Zvicrrës
Savezno ministarstvo
inostranih poslova Švajcarske

Ivana Stanojev

Council for Inclusive Governance
Këshilli për Qeverisje Inkluzive
Savet za inkluzivno upravljanje

Caroline Tissot

Federal Department
of Foreign Affairs of Switzerland
Departamenti Federal
i Punëve të Jashtme të Zvicrrës
Savezno ministarstvo
inostranih poslova Švajcarske

CIG

Council
for Inclusive
Governance

Council for Inclusive Governance

BOARD

Steven L. Burg (Chairman)
Brandeis University

Gordon N. Bardos
Association for the Study of Nationalities

Michael W. Elf
Macmillan Publishers

Alex N. Grigorev
Council for Inclusive Governance, Arcadia University

STAFF

Alex N. Grigorev, President

Shpetim Gashi, Vice President

Robert K. Aitkens, Accountant

Arber Kuci, Program Coordinator

Ivana Stanojev, Program Coordinator

Marija Govedarica, Program Associate

CIG

Council
for Inclusive
Governance

The Council for Inclusive Governance (CIG) is an international nonprofit, nonpartisan, and non-governmental institution that promotes inclusive and responsive governance. It facilitates constructive dialogue as a means of fostering interparty cooperation, interethnic accord, and interstate collaboration, and carries out analyses of contemporary policy issues. The goal of CIG activities is to build confidence in democratic institutions of governance and contribute to the cohesiveness of political systems and societies.

CIG Activities Include:

- Conducting innovative and transparent policy dialogues for major stakeholders;
- Facilitating interstate cooperation through international dialogues and exchange of experience;
- Promoting cooperation and consensus on national issues through dialogues between government and opposition;
- Supporting multiethnic states and strengthening common democratic institutions by facilitating consensus-building on issues that divide ethnic communities;
- Fostering trust and inclusive approaches in decision making;
- Providing informed advice and policy analysis;
- Publishing analytical reports and policy papers to advance public understanding of inclusive governance.

Council for Inclusive Governance
cig@cigonline.net

Online at
cigonline.net